



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky a psychologie

Diplomová práce

FUNKCE ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA NA ZŠ

FUNCTION SCHOOL PSYCHOLOGIST ON PRIMARY SCHOOL

Vypracovala: Jana Mondeková

Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jiří Kressa

České Budějovice 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v plném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou – elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdání textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práci záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne: 2014

.....

Jana Mondeková

Poděkování

Děkuji vedoucímu práce panu Mgr. et. Mgr. Jiřímu Kressovi za odborné vedení, rady a připomínky k mé diplomové práci. Zároveň bych ráda poděkovala všem, kteří mi jakýmkoliv způsobem pomáhali při vypracování této práce.

ANOTACE

Cílem diplomové práce je podat pohled na problematiku funkce školního psychologa na základní škole a ukázat jakým způsobem školní psycholog vychází s jednotlivými učiteli.

V teoretické části budou vysvětleny pojmy, jako je školní psychologie, pedagogická psychologie a jejich historie. Dále se podíváme na historii funkce školního psychologa v České republice a na Slovensku. Podíváme se na jeho spolupráci s dalšími subjekty- rodiči, studenty či s jinými institucemi.

Praktická část se skládá z rozhovorů se školními psychology a učiteli. Cílem je analyzovat vztahy mezi nimi a zjistit, zda je školní psycholog respektovanou osobností.

KLÍČOVÁ SLOVA

školní psycholog, školní psychologie, pedagogická psychologie

Abstract

Aim of this thesis is to look at the problematics of function of the school psychologist on primary school and show how the school psychologist get on with individual teachers.

School psychology, pedagogic psychology and their history will be explained in the theoretical part of the thesis. Then we look at the history of function of the school psychologist on primary school in the Czech republic and Slovakia. We look at its cooperation with other entities - parents, students or other institutions.

Practical part of this thesis consist of interview with school psychologists and teachers. The aim is to analyse relations between them and determine whether is a school psychologist respected figure.

KEYWORDS

school psychologist, school psychology, pedagogic psychology

OBSAH

ÚVOD	10
1. ŠKOLA	11
1. 1. Škola jako instituce	11
1. 2. Škola jako organizace	11-13
2. ŠKOLNÍ PSYCHOLOGIE- VYMEZENÍ	14
2. 1. Definice	14-16
2. 2. Historie pedagogické a školní psychologie	16
2. 2. 1. Pedagogická psychologie	16-18
2. 2. 2. Školní psychologie	19-20
2. 3. Systém poradenství ve školství	20-21
3. SPECIALIZOVANÁ PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ	22
3. 1. Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)	22-23
3. 2. Speciálně pedagogická centra (SPC)	23-24
3. 3. Střediska výchovné péče (SVP)	24-25
4. ŠKOLNÍ PSYCHOLOG	26-27
4. 1. Školní psychologie v Čechách a na Slovensku	28
4. 1. 1. Školní psycholog na Slovensku	28-29
4. 1. 2. Školní psycholog v České republice	29-30
4. 2. Školní psycholog v zahraničí	30-31
4. 2. 1. Národní asociace psychologů	31
4. 3. Profese školního psychologa	32

4. 4. Identita školního psychologa	33-34
4. 5. Školní psycholog a učitelé	34-36
4. 6. Úskalí spolupráce školního psychologa s rodiči	36-38
4. 7. Školní psycholog a třídní učitelé	38
4. 8. Školní psycholog a rodiče	39-40
5. METODICKÁ ČINNOST ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA	41
5. 1. Poradenství	41
5. 2. Diagnostika	42
5. 3. Klinická diagnostika	42-44
5. 4. Testování	44-46
6. ETICKÝ KODEX ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA	47-48
7. PRAKTICKÁ ČÁST	49
7. 1. Proces výzkumu	49
7. 2. Cíle výzkumu	50
7. 3. Výběr metod	51
7. 3. 1. Rozhodnutí o vzorku	51
7. 3. 1. 1. Charakteristika vybraných škol a respondentů	52-54
7. 3. 2. Výběr metod sběru dat	55-56
7. 3. 3. Zajištění vstupu do terénu	57
8. VÝSLEDKY VÝZKUMU	58-67
9. ZÁVĚRY VÝZKUMU	68-77
ZÁVĚR	78-79

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ	80-85
PŘÍLOHY	86-89

ÚVOD

Diplomová práce se bude zabývat funkcemi školního psychologa na základních školách, protože je toto téma zajímavé a přínosné, jak pro učitele, tak pro samotnou veřejnost. Diplomová práce svou pozornost věnuje metodám školního psychologa, které využívá při analyzování klimatu jednotlivých tříd a jednotlivým problémům, se kterými se školní psycholog během své činnosti setkává.

Tato práce chce dokázat, že práce školního psychologa je důležitá, protože v sobě zahrnuje komplexní péči o žáka jako takového a pomáhá vysvětlit mnohé případy, se kterými si i mnozí učitelé nevědí rady.

Práce je rozdělená na teoretickou a praktickou část. Teoretická část se bude podrobně zabývat samotnou školní psychologií, pedagogickou psychologií a dalšími vědními obory. Velká pozornost bude věnována historickým kořenům těchto nauk, aby nám bylo jasné, odkud pocházejí a kam dále směřují.

Praktická část je koncipována na základě polostrukturovaného rozhovoru vedeného s několika školními psychology a učiteli působících na téže základní škole. Prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru bude podrobně rozebráno to, zda je školní psycholog ve škole přijímán a zda s ním ostatní členové pedagogického sboru vřele spolupracují, nebo nikoliv a také bude provedena kompletní analýza spolupráce školního psychologa s ostatními institucemi.

1. ŠKOLA

1. 1. ŠKOLA JAKO INSTITUCE

Instituce bývá vymezována jako zřízení, ústav, nebo orgán, kde jsou vztahy mezi lidmi upraveny normami dané společností.¹ V případě školy je institucionální rozměr spatřován v jejím podřízeném napojení na okolní svět, který se pro ni stává závazným. Škola musí respektovat proměny dané doby, musí dodržovat pravidla kultury, ekonomiky, politiky a společnosti. Škola jako instituce je vázána na širší společenský kontext, který vytváří kolem školy jakýsi pomyslný rámec, uvnitř něhož se škola pohybuje a v rámci svých možností upřesňuje svou činnost.²

Škola je společenskou institucí, jejíž funkcí je poskytovat vzdělání žákům příslušných věkových skupin v organizovaných formách podle určitých vzdělávacích programů. Škola se stala místem, kde probíhá socializace žáků, příprava na jejich občanský, osobní a pracovní život. Škola přesto, v poslední době, ztrácí výsadní postavení na vzdělávání, proto se stále sblíží s neformálním vzděláváním a přesto, že je škola jako instituce často kritizována kvůli jejímu údajnému konzervatismu, existuje dále a je ochotna se stále zdokonalovat, zejména uplatňováním nových technologií ve vzdělávání.³

1. 2. ŠKOLA JAKO ORGANIZACE

Školu lze, z hlediska organizace, chápat také jako „plánovitou koordinaci aktivit lidí za účelem dosažení nějakého společenského účelu nebo cíle prostřednictvím dělby práce a funkce a prostřednictvím hierarchie moci a odpovědnosti.“⁴ Jde tedy především o to, jakým způsobem škola nakládá se svými zdroji, zaměstnanci, nebo také s prostorem proto, aby se škola rozvíjela a aby dosáhla cílů, kterých si vytyčila.

Škola, v českém prostředí, je organizována (rozdělena) dle činnosti a pravomocí jednotlivých pracovníků školy. Na škole tak působí.

- ředitel
- zástupce ředitele
- učitelé

¹ Klimeš, L., *Slovník cizích slov*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1986, str. 295

² Pol, M., *Škola v proměnách*, Brno, Masarykova univerzita, 2007, str. 11

³ Průcha, J., Walterová, E., Mareš, J., *Pedagogický slovník*, Praha, Portál, 2003

⁴ Pol, M., *Škola v proměnách*, Brno, Masarykova univerzita, 2007, str. 12

- školská rada
- výchovný poradce

A v rozšířené podobě se na škole může také objevit:

- speciální pedagog
- školní psycholog

Organizace školy je řízena dle zákona č. 561/2004 Sb., který „upravuje předškolní, základní, střední, vyšší odborné a některé jiné vzdělávání ve školách a školských zařízeních a stanoví podmínky, za nichž se vzdělávání a výchova (dále jen „vzdělávání“) uskutečňuje, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávající státní správu a samosprávu ve školství.“⁵

V čele školy stojí ředitel, který odpovídá za chod celé školy. Činnost ředitele vypadá takto:

- rozhoduje ve všech věcech týkajících se poskytování vzdělávání a školských služeb
- odpovídá za to, že škola a školské zařízení poskytuje vzdělávání v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb.
- odpovídá za odbornou a pedagogickou úroveň školských služeb a vzdělávání
- poskytuje další vzdělávání pedagogických pracovníků
- poskytuje podmínky pro výkon inspekční činnosti České školní inspekce
- ředitel školy zakládá pedagogickou radu, jako svůj poradní orgán, pedagogickou radu tvoří všichni pedagogičtí pracovníci, projednává s ním všechny zásadní pedagogické dokumenty a opatření týkající se vzdělávací činnosti na škole
- vytváří organizaci školy a stanovuje podmínky provozu školy a školského zařízení
- odpovídá za použití finančních prostředků přidělených státním rozpočtem na účely, na které byly přiděleny⁶

⁵ Sbirka zákonů č. 561 /2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon> , [online]

⁶ Funkce a činnost ředitele školy, <http://www.zsmsdolnilanov.cz/wp-content/uploads/v%C3%BD%C5%88atek-ze-%C5%A0kolsk%C3%A9ho-z%C3%A1kona-o-%C5%A1kolsk%C3%A9-rad%C4%9B.pdf>, [online]

Na škole dále působí pedagogičtí pracovníci, kteří podle zákona č. 561/2004 Sb., § 2, odstavci 1, jsou definováni takto: „*Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu.*“⁷

Mezi pedagogické pracovníky patří učitel, vychovatel, psycholog, speciální pedagog, pedagogický asistent, pedagog volného času a další. Konkrétní náplň přímé pedagogické činnosti upravuje vládní nařízení č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků.

Pedagogičtí pracovníci vykonávají i nepřímou pedagogickou činnost, mezi kterou patří příprava pomůcek, dozor nad žáky o přestávkách mezi vyučovacími hodinami, oprava písemných prací žáků a účast na pedagogických radách apod.

Mezi další pracovníky patří tzv. nepedagogičtí pracovníci. Tito pracovníci nevykonávají přímou pedagogickou činnost. Mezi tyto pedagogické pracovníky patří uklízečky, kuchařky, školník, nebo také účetní.

Na funkci a na působení škol v českém prostředí se poslední dobou vyvíjí stále větší nátlak, protože se od nich očekává, že dokážou reagovat na nové ekonomické výzvy, a že dokážou reagovat na neustále se měnící názory na to, jak učit. Od škol se očekává, že jsou schopny sebereflexe a spolupráce na jejichž základě vytvoří hodnoty, které uplatní v práci se žáky a dospělými. V neposlední řadě se od škol očekává, že budou více komunikovat s vnějším prostředím a budou získávat nové poznatky o své práci, které uplatní v praxi proto, aby se zlepšily. V podstatě je jasné, že všechny tyto požadavky představují jakýsi ideál, kterého není v českém prostředí ještě úplně dosaženo.⁸

⁷ Sbírnka zákonů č. 561 /2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon> , [online]

⁸ Pol, M., *Škola v proměnách*, Brno, Masarykova univerzita, 2007, str. 167

2. ŠKOLNÍ A PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE- VYMEZENÍ

Školní psychologie je „*disciplína zahrnující psychologické principy a teorie týkající se vzdělávání dětí a rozvoje dospívajících, motivace, individuálních a skupinových rozdílů a psychologického hodnocení, zejména pokud se tato témata týkají výuky.*“⁹

2. 1. DEFINICE

Školní psychologie se stala součástí pedagogické psychologie, která se začínala ustanovovat na přelomu 19. a 20. století. Pedagogická psychologie se zabývá psychologickými procesy v průběhu vzdělávání a výchovy. Neboli tím, jak učit, aby dítě látku chápalo podle svých možností a potřeb. Své zkoumání zaměřuje nejen na školy, ale také internáty, dětské domovy, různá sdružení, rodiny, tedy tam, kde se proces výchovy uskutečňuje. První publikace, pedagogické psychologie, vyšla již v roce 1884 v Německu.¹⁰ Podle Kohoutka se tato vědní disciplína zabývá těmito problémy:

- odlišnostmi ve vývoji jednotlivých žáků v procesu vyučování a výchovy
- učením zaměřující se na optimální rozvoj dítěte, na využívání metodických prostředků v průběhu výuky, na způsob motivace žáků i samotných učitelů
- uměním klást si otázky týkající se poznávání- jak poznávat
- uměním řešit problémy, které zasahují do citové, mravní, tělesné, intelektuální sféry
- uměním pracovat s kolektivem, jak jej optimalizovat, rozvíjet
- uměním pracovat s duševními schopnostmi žáků, jejich odlišnostmi pomocí identifikace, nápodoby, socializace.¹¹

Dále je tedy nutné přesně vysvětlit, co v sobě zahrnuje pedagogika jako taková. Jedině pak lze pochopit, jak školní psychologie zasahuje do procesu vyučování a jak působí na jednotlivé činitele tohoto procesu. Podle Hartla a Hartlové je pedagogika vědou, jež se zabývá výchovou a „...zkoumá podstatu a zákonitosti výchovy jako spol. jevu a jako usměrněné utváření psych. procesů, schopností a vlastností člověka; zkoumá, objasňuje

⁹ Holder, K., C., *When did „withitness“ become more important than educational psychology*, Northern Michigan University, str. 12, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED491707.pdf> [online]

¹⁰ Mayer G., *Pedagogická psychologie*, Německo, 1884, http://www.phil.muni.cz/wups/Members/stranska/pedagogicka_psychologie.doc [online]

¹¹ Kohoutek, K. a kol., *Základy pedagogické psychologie*, Brno, Akademické nakladatelství, 1996, str. 3

cíle, obsah, podmínky, metody a prostředky výchovy, stanovuje zásady a směrnice pro organizaci a řízení výchovné činnosti.“¹²

Tento „problém“ pedagogiky můžeme pojmut ještě z více úhlů pohledu, a proto uvedeme další definici Sillamyho:

„Pedagogika, věda a umění výchovy. V současnosti se tímto termínem označují metody a techniky výchovy a výuky. Pedagogické postupy závisí na společnosti a její ideologii, ale také na pokrocích vědy. Moderní pedagogika již nepovažuje dítě za miniaturu dospělého, ale za originální bytost, jež má svou zvláštní ústrojnost podléhající vlastním zákonům (jak to ukazují zvláště Piagetovy práce o vývoji intelektu). Proto pedagogika vypracovává nové výchovné a vyučovací metody přizpůsobené věku, opírá se o zájmy dítěte, aby výchova byla funkční, a pro zvláštní případy (mimořádně nadaní, debilové) vynalézá nové techniky výuky. Pod vlivem pokroku v psychologii odmítá paušální odsuzování lenosti nebo „zlé vůle“ a pokouší se pochopit špatné žáky. Pro děti a adolescenty handicapované zvláštní vadou (dyslexie, emoční zaostalost atd.) existuje dnes specializovaná výuka.“¹³

Pedagogika se jednoznačně zabývá pouze procesem vyučování a zkoumá metody výchovy. Pedagogická psychologie výslovně vychází z pedagogiky, kdy podle Čápa, zkoumá „...otázky výchovné praxe z psychologického hlediska. Zabývá se vyučováním a výchovou, a to ve školách i v rodinách a mimoškolních zařízeních. Zajímá se o žáky, jejich rodiče, učitele a vychovatele ve vzájemném působení...“¹⁴ a úzce souvisí se školní psychologií. V podstatě pedagogická psychologie představuje jakýsi teoretický a obecný základ, ze kterého školní psychologie vychází a zaměřuje se na konkrétní problémy v praxi. Školní psychologie pomáhá jednotlivým žákům, učitelům, třídám, učitelskému sboru a vedení školy, řešit jejich specifické potíže.¹⁵

Definice samotné školní psychologie hovoří takto: „*Psychologie školská (school psychology) je... obor zaměřující se na problémy vývoje a růstu školních dětí; relativně*

¹² Hartl, P., Hartlová, H., *Psychologický slovník*, Praha, Portál 2000, str. 402.

¹³ Sillamy, N., *Psychologický slovník*, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2001, str. 147-148.

¹⁴ Čáp, J., Mareš, J., *Psychologie pro učitele*, Praha, Portál, 2001, str. 28

¹⁵ Čáp, J., Mareš, J., *Psychologie pro učitele*, Praha, Portál, 2001, str. 28

mladá svébytná disciplína, která psychologicky zkoumá průběh, podmínky a výsledky školní výchovy a vzdělávání.“¹⁶

Samotný školní psycholog má před sebou velice náročnou práci, která aby byla kompletní, představuje širokou škálu možností, jak pochopit situaci daného žáka a jeho prospěchu na škole, protože jak již bylo řečeno, jednotlivé vědní disciplíny, jako je pedagogika, psychologie pedagogiky či školní psychologie na sebe navzájem navazující, doplňující se, a proto je školní psycholog musí zkoumat bez stanovení si jakýchkoliv hranic či omezení.

2. 2. HISTORIE PEDAGOGICKÉ A ŠKOLNÍ PSYCHOLOGIE

2. 2. 1. PEDAGOGICKÁ PSYCHOLOGIE

Teprve rok 1884 zaznamenal přelom v dějinách pedagogické psychologie. Za tím vším stál Galton (1822-1911), teoretik psychologie, jenž se proslavil tzv. antropometrickou laboratoří, za jejíž pomoci psychologii použil v praxi a zaměřil se na podmíněnost vlastností na základě genetiky. Na tomto základě vznikla v Londýně první psychologická výchovná poradna, která radila rodičům se svými ratolestmi v oblasti výchovy a v roce 1928 na výchovnou poradnu navázala tzv. CHILD GUIDANCE CLINIC (dětská poradenská klinika).

Galton se tak stal vzorem pro mnohé další vědce, jako byli američtí psychologové Catell a Witmer, který nechal postavit první poradenskou kliniku v USA v roce 1896, kde se zabýval poruchami pravopisu. Dále následovala Francie se slavným psychologem Binetem (1857-1911) a jeho Binet- Simonovým testem inteligence, který vytvořil spolu se Simonem (1872-1961).

Vznikaly taktéž psychologické poradny pro volbu povolání, které byly spíše psychometrické. První psychotechnická poradna vznikla v Bostonu v roce 1908 zásluhou Parsonse (1854-1908). Bylo důležité umět vymezit, jaké by lidé měli mít předpoklady pro určité povolání a jaké vlastnosti jednotlivá povolání v sobě zahrnují. Osobnost člověka byla zkoumána nejen z hlediska jeho inteligenčních schopností, ale

¹⁶ Hartl, P., Hartlová, H., *Psychologický slovník*, Praha, Portál 2000, str. 485

také z hlediska toho, jakou má paměť, motoriku, pozornost a mnoho dalšího. Na českém území vůbec první česká poradna pro volbu povolání vznikla 15. 11. 1919 v Brně. Založil ji Chlup (1875-1965), známý psycholog a pedagog.

Sledování volby povolání lze zmínit jen na okraj, pro tento výzkum je důležitější vývoj psychologických poraden. Psychologické poradny se začaly vyvíjet až po druhé světové válce v roce 1961, kdy ministerstvo školství zřídilo Ústřední komisi pro výchovné poradenství. Vývoj těchto pracovišť nastal prostřednictvím rozšíření pozornosti na děti talentované a děti handicapované.

Také samotné Slovensko (v té době součástí Československa) v tomto ohledu nezaostávalo, neboť v roce 1964 se v Bratislavě zřídil Výskumný ústav psychológie a patopsychológie dieťaťa. S tímto pracovištěm čeští vědci aktivně spolupracovali právě díky řediteli městské Pedagogicko-psychologické poradny v Brně, Kohoutkovi (v letech 1973-1986).

Ústav pomáhal řešit otázky týkající se problémových dětí a jejich protějšků. Vydával mimo jiné i svůj vlastní časopis Psychológia a patopsychológia dieťaťa a jeho protějškem se stal v Praze vydávaný Výchovný poradce, jehož zakladatelem byl Blaškovič, pozdějším redaktorem se stal vedoucí katedry psychologie Filozofické fakulty Univerzity Karlovy, Doležal.

Vizí autorů, Košča, Blaškoviče a Hvozdíka, bylo sjednotit psychologické poradenství prostřednictvím vývojové psychologie, kterou se zabývali významní psychologové, jako byli Vygotskij nebo Piaget. Hlavní úlohu zde sehrála výchova a její role v procesu vzdělávání na škole.

V roce 1967 vznikla v Praze Laboratoř sociálního výzkumu mládeže a výchovného poradenství, kde v čele stál Kahuda, později Klímová. Klímová se snažila prosadit psychologické poradenství v praxi. Teorie, jejichž funkce by se mohly využít v reálném životě. Teorie sloužící lidem. Protí tomu se postavili slovenští odpůrci prosazující především název Psychologická výchovná pracoviště. Na to Klímová reagovala tím, že není potřeba vyzdvihovat práci psychologů, ale jak již bylo řečeno, zaměřit se na využití teoretických znalostí psychologie v praxi.

V dalších letech (1972) se objevila poprvé nová terminologie „v příloze usnesení vlády ČSR č. 27/72 v návrhu na vybudování soustavy poradenské péče o děti, mládež a rodinu se poprvé hovoří o pedagogicko-psychologických poradnách, ne již o psychologických výchovných pracovištích, resp. O pracovištích psychologické výchovné péče.“¹⁷ Oficiálně pak tento název vyšel v platnost 2. 4. 1976. Ačkoliv se zdá, že se jednalo o pouhou formalitu, opak byl pravdou. Zaručovala totiž větší pravomoc pro pedagogy. Výzkumné laboratoře sloužily pro veřejnost a také se zvětšila suverenita činnosti vědeckých pracovišť. Zároveň tato instituce spojovala obrovskou škálu odborníků, kteří se tak mohli lépe specializovat na jednotlivé případy. Představovali velice erudovanou kompletní pomoc, jež byla a je důležitá pro řešení problémů jakéhokoliv charakteru.

V současné době je koncepce pedagogicko-psychologického poradenství od roku 1990 tvořena nejen „výchovnými poradci a státními, církevními a soukromými pedagogicko-psychologickými poradci, ale od roku 1990 také speciálně pedagogickými centry se zaměřením na péči o děti a mladistvé se smyslovým, tělesným a mentálním postižením a o děti a mládež s vadami řeči a tzv. středisky výchovné péče, zajišťujícími prevenci a terapii sociálně patologických jevů u dětí a mládeže a poradenství v této oblasti, a to nejen ambulantní, ale i internátní formou.“¹⁸

Pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra a střediska výchovné péče tvoří základnu psychologické pomoci, která je nezbytná pro zkvalitnění vyučovacího procesu na jednotlivých školách.

¹⁷ Kohoutek, R., *Dějiny psychologie pro pedagogy*, Brno, Masarykova univerzita v Brně, 2008, str. 89.

¹⁸ Kohoutek, R., *Dějiny psychologie pro pedagogy*, Brno, Masarykova univerzita v Brně, 2008, str. 93

2. 2. 2. ŠKOLNÍ PSYCHOLOGIE

Tato vědní disciplína se ustanovila až po druhé světové válce. V roce 1948 pořádalo UNESCO spolu s další institucí International Bureau of Education prozkoumání týkající se postavení školní psychologie v 54 zemích světa. V polovině padesátých let byly v Evropě sestaveny čtyři typy psychologických služeb poskytovaných škole a dětem:

- První typ představoval psychology, kteří pracovali na jedné škole nebo na více školách, často spolupracovali se sociálními pracovníky či lékaři.
- Druhý typ byl příznačný tím, že se psycholog stal součástí určitého vyššího celku, nějaké komunity, kde pracoval nejčastěji jako preventista, koordinátor služeb nabízených škole danou organizací.
- Do třetího typu lze zařadit dětské poradenské kliniky, které řídili pediatři, psychiatři. Psychologové spolu s dalšími sociálními pracovníky měli za úkol především sestavovat diagnostiku, než se zabývat terapií.
- Pro čtvrtý typ jsou typické tzv. asociace pro výzkum dítěte, které se zaměřovaly na řízení výzkumů dětí a měly studovat činitele, které ovlivňovaly vývoj dítěte.¹⁹

Nejrychleji se školní psychologie počala rozvíjet právě v zahraničí v USA, ve Velké Británii či v Německu, kde byla vysoká ekonomická úroveň, která tento vývoj pochopitelně urychlila. V letech 1972 a 1985 byly založeny dvě důležité instituce The International School Psychology Committee a International School Psychology Association (ISPA), která funguje dodnes. Instituce měly za úkol zprostředkovat novinky a důležité informace z oblasti psychologie jednotlivým odborníkům. Poslední zmiňovaná organizace, International School Psychology Association, sestavuje každý rok tzv. kolokvium (zasedání) psychologů, na němž se jednotliví odborníci mohou navzájem obohatit prostřednictvím sdílení vlastních zkušeností z oblasti psychologie. Poslední zasedání se konalo ve Francii nesoucí název Psychologie a vzdělávání v 21. století ve Francii, kde se objevilo na 600 psychologů, mezi nimi nechyběli ani zástupci z České a Slovenské republiky.

U nás se školní psychologie začala vyvíjet v červnu 1990 prostřednictvím Asociace školní psychologie ČSFR (AŠP), kterou vedl Furman (ten vedl v pozdějších letech také již zmiňovanou celosvětovou organizaci ISPA). Po rozdělení federace (1993) se zde na

¹⁹ Zapletalová, J., *Co dělá školní psycholog*, pf.ujep.cz/user_files/skolni%20psycholog.pdf [online]

vedoucím postu prostřídalo mnoho členů- Mareš, Gajdošová, Zapletalová a zároveň se asociace rozdělila na dvě části na slovenskou a českou. Začal se vydávat časopis Školský psycholog, kam přispívali praktici a teoretici z oblasti školní a pedagogické psychologie.

V neposlední řadě je nutné také připomenout samotnou legislativu, protože ani ta nebyla úplně dořešena. Pouze dokument, z roku 1998 s názvem metodologický list k poskytování poradenských služeb na školách a školských zařízeních č. j. 13 409/98–24, řešil otázku náplně práce školních psychologů a jejich potřebnou kvalifikaci. Situace se zlepšila teprve až rokem 2001, kdy vyšel tzv. Dlouhodobý záměr rozvoje vzdělávací soustavy ČR. V tomto dokumentu se o školním psychologovi, který by působil přímo na škole, hovořilo jako o dalším členu poradenského systému. Funkce školního psychologa by tak neměla ohrozit funkci dalších členů poradenského systému, ale měla by tento systém rozšířit.²⁰

Až teprve vyhláška č. 72 ze dne 9. února 2005 o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, umožnila a potvrdila přítomnost školních psychologů jako poskytovatele poradenských služeb na školách stejně jako ostatním pedagogickým pracovníkům.

2. 3. SYSTÉM PORADENSTVÍ VE ŠKOLSTVÍ

Poradenství ve školství je představováno „*pedagogicko-psychologickým poradenstvím, které zajišťuje informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost, poskytuje odborné speciálně pedagogické, pedagogicko-psychologické služby a preventivně výchovnou péči.*“²¹ Přičemž součástí celého poradenského systému je také kariérové poradenství, které poskytuje žákům vysoce erudovanou pomoc při výběru budoucího povolání.

Podle výroční zprávy České školní inspekce z roku 2008/09, jasně vyplývalo, že vzrostl počet žáků se závažnými problémy, kteří v té době vyžadovali dlouhodobější péči. Na základě této analýzy bylo taktéž jasné, že nebyly dostatečně učitelům zajištěny poradenské služby sloužící právě pro tyto případy. Proto v letech 2005-2008 byl vytvořen projekt nesoucí název VIP Kariéra, který zajistil intervenci psychologů na 100

²⁰ Zapletalová, J., *Co dělá školní psycholog*, <http://www.kr-moravskoslezsky.cz/zip/poradna.pdf>, [online]

²¹ *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011 Příloha II*, <http://www.msmt.cz/file/18656>, str. 32 [online]

školách, kde mohli pomoci prostřednictvím svých znalostí z oblasti psychologie. Na tento projekt navázal v roce 2009 další projekt, jenž byl pojmenován jako „Rozvoj školních poradenských pracovišť“ – VIP II (ESF), který se převážně zaměřil na rizika spojené se vzděláváním, která by mohla ovlivnit průběh žákova učení popřípadě jeho budoucí práci. V roce 2010 se do tohoto projektu zapojilo na 178 základních a středních škol mající vlastní školní poradenské pracoviště, kde působil především školní psycholog nebo speciální pedagog.²²

V současné době je školní poradenské pracoviště, v základní podobě, tvořeno školním metodikem prevence a výchovným poradcem, kterého musí mít každá škola. V rozšířené podobě, může být činnost školního metodika prevence a výchovného poradce, doplněna také o školního speciálního pedagoga nebo o školního psychologa. Některé školy si mohou dovolit zaměstnávat, jak speciálního pedagoga, tak školního psychologa. Jejich působení na škole je financováno z vlastních zdrojů, nebo z grantů či dotací EU.²³

²² *Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011 Příloha II*, <http://www.msmt.cz/file/18656> [online]

²³ Poradenský systém v ČR, <http://www.msmt.cz/socialni-programy/specialni-vzdelavani>, [online]

3. SPECIALIZOVANÁ PORADENSKÁ ZAŘÍZENÍ

„Speciální vzdělávání se vztahuje na celou řadu služeb, kam patří sociální péče, rehabilitační poradenství. Tyto služby jsou poskytovány jednotlivcům s postižením ve věku od 3-21 let, prostřednictvím vzdělávacího systému ve třídě, doma nebo v ústavech.“²⁴

Specializovaná poradenská zařízení se rozděluje na:

1. Pedagogicko-psychologické poradny (PPP)
2. Speciálně pedagogická centra (SPC)
3. Střediska výchovné péče (SVP)

3. 1. PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKÉ PORADNY (PPP)

Práce těchto zařízení se řídí dle školského zákona č. 561/2004 Sb., a dle vyhlášky č. 72/2005 Sb. Cílem těchto poraden je poskytnout soubornou psychologickou, speciálně pedagogickou a sociální diagnostiku, která se zaměřuje na určení příčin poruch chování, příčin poruch učení a dalších příčin nesnází v oblasti výchovy a individuálních předpokladů v souvislosti s profesní orientací studentů.

Další náplní práce, pedagogicko-psychologických poraden, je rozvíjení osobnosti žáků a jejich sebepoznání a v neposlední řadě také rozvíjení jejich prosociálních dovedností. V pedagogicko-psychologických poradnách pracuje řada odborníků, mezi ně patří psycholog, speciální pedagog a sociální pracovníce. Tento tým má za úkol sestavit odborné podklady pro rozhodnutí dalších orgánů státní správy, jež se rozhodují o zařazování či přeřazování žáků do škol a školních zařízení, nebo se rozhodují o integraci žáků se speciálními potřebami do běžných tříd, či škol.²⁵

²⁴ Strickland, B., *The Gale Encyklopedia of Psychology*, Farmington Hills, Gale Group, 2001, str. 611-612

²⁵ Pipeková, J., *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Brno, Paido (edice pedagogické literatury), 2006, str. 57-58

V Jihočeském kraji je těchto poraden hned několik. Jsou rozděleny na ředitelství Pedagogicko-psychologickou poradnu v Českých Budějovicích a na pobočky v Českém Krumlově, Písku, Prachaticích, v Jindřichově Hradci, Strakonících či v Táboře.

3. 2. SPECIÁLNĚ PEDAGOGICKÁ CENTRA (SPC)

Tato zařízení se zaměřují na pomoc dětem s jedním handicapem, popřípadě pomáhají dětem s více vadami, ale kde dominuje handicap, pro který bylo speciálně pedagogické centrum zřízeno. Služby speciálně pedagogických center mohou být poskytnuty dětem již od nejranějšího věku až po období rané dospělosti, vždy podle potřeb klienta. Činnost speciálně pedagogických center je zakotvena v zákoně č. 561/2004 Sb. a ve vyhlášce č. 72/2005 Sb. Pracovníci speciálně pedagogických center poskytují komplexní péči o klienta, která spočívá v pedagogické, psychologické či psychoterapeutické činnosti. V tomto zařízení pracují psychologové, sociální pracovníci a speciální pedagogové.²⁶

Obecně lze dělit speciálně pedagogická centra podle handicapu, na který se zaměřují. A to na:

- **centrum pro žáky s vadami řeči**, kde těmto dětem umožňují logopedickou diagnostiku, depistáž poruch komunikace, aplikaci logopedických terapeutických postupů
- **centrum pro žáky se zrakovým postižením**, středisko poskytuje rozvoj zrakových funkcí, zrakovou stimulaci, grafomotorické cviky apod.
- **centrum pro žáky se sluchovým postižením**, kde se děti učí odezírat ze rtů, učí se z mimiky ostatních, zvyšují si svou slovní zásobu, důležitý je pro ně také postoj těla mluvčího, gesta
- **centrum pro žáky s tělesným postižením**, kde se žáci učí manipulovat s jednoduchými předměty, se kterými se setkávají každodenně, učí se manipulovat s počítačem a jinou technologií, jenž jim usnadňuje život, mohou využívat arteterapie, muzikoterapie a další možnosti

²⁶ Pipeková, J., *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Brno, Paido (edice pedagogické literatury), 2006, str. 58

- **centrum pro žáky s mentálním postižením, s poruchami autistického spektra**, kde se u dětí rozvíjí jejich jemná a hrubá motorika, dále se posilují jejich smyslové vnímání.²⁷

Sídel, speciálně pedagogických center, v Jihočeském kraji je mnoho. Jsou rozděleny podle potíží, které u jejich svěřenců převažují. Speciálně pedagogické centrum pro vady řeči (Týn nad Vltavou), speciálně pedagogické centrum pro sluchově postižené, pro zrakově postižené, pro mentálně postižené, pro tělesně postižené (České Budějovice) a pro mentálně postižené (Strakonice).²⁸

3. 3. STŘEDISKA VÝCHOVNÉ PÉČE (SVP)

Střediska výchovné péče jsou určena dětem, u kterých hrozí poruchy chování, nebo se tyto poruchy chování již u dítěte projeví. SVP je určeno dětem, u kterých nebyla nařízena ústavní výchova nebo ochranná výchova.

Střediska výchovné péče poskytují tyto služby:

- jednorázovou pomoc, jež se zaměřuje na pomoc dětem v krizových situacích, které nejsou schopny řešit samy
- individuální podporu, která se skládá z diagnostiky, terapeutické činnosti, vzdělávací pomoci či psychologické práce
- pomoc, jež má za úkol učit své klienty sociálním rolím prostřednictvím skupinové terapie
- pomoc zákonným zástupcům klienta, která spočívá v preventivně výchovném poradenství, terapeutické činnosti a také spočívá v možnosti účasti rodičů na programech střediska²⁹

²⁷ Vyhláška č 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>, [online]

²⁸ Speciálně pedagogická centra v Jihočeském kraji, <http://www.pppcb.cz/attachment/20120406105403833487830.pdf>, [online]

²⁹ Metodický pokyn upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče, www.msmt.cz/dokumenty/metodicky-pokyn-upresnujici-podminky-cinnosti-stredisek-vychovne-pece [online]

Střediska výchovné péče, v jižních Čechách, se nacházejí v Českých Budějovicích, v Českém Krumlově a ve Strakoniciích. Tato střediska existují při Dětském diagnostickém ústavu, Dětském domově se školou a při Základní škole a školní jídelně Homole v Českých Budějovicích. Jedná se o příspěvkovou organizaci, kde tým speciálních pedagogů, dohlíží na žáky mající problémy, jako je záškoláctví, krádeže, špatný prospěch, útoky z domova, agresivní chování. Tyto střediska zajišťují také poradenství, psychoterapeutickou pomoc, přednášky.³⁰

³⁰ Střediska výchovné péče, <http://www.dduholmole.cz/index.htm>, [online]

4. ŠKOLNÍ PSYCHOLOG

Školní psycholog pracuje na škole, dle vyhlášky č. 72/2005 Sb., oficiálně stejně jako ostatní členové pedagogického sboru. Mezi spolupracovníky školního psychologa se řadí, v základní formě, školní metodik prevence, výchovný poradce, kterého musí mít každá škola a v rozšířené podobě také speciální pedagog. Některé školy, jak již bylo řečeno, si mohou dovolit zaměstnávat, jak školního psychologa, tak speciálního pedagoga. Působení školního psychologa na škole je financováno z vlastních zdrojů nebo z dotací z EU. Náplň práce školního psychologa vypadá takto:

- řídí pedagogicko- psychologické poradenství ve škole
- spolupracuje s pedagogickým sborem (s učiteli, s ředitelem, s rodiči a dětmi)
- podílí se na přípravě plánu zápisu do 1. ročníku základní školy
- účastní se sestavování preventivních programů, jež jsou zaměřené na podporu rozvoje osobnosti
- podílí se na realizaci preventivních programů, které se snaží zamezit zneužívání návykových látek a snaží se eliminovat negativní jevy v chování žáků
- pracuje s kolektivem žáků a snaží se pozitivně ovlivnit, prostřednictvím sociálního učení, sociální klima třídy včetně celé školy
- vykonává diagnostiku, která se zaměřuje na zjišťování příčin poruch učení a chování
- provádí pedagogicko-psychologické vyšetření v souvislosti s profesní orientací žáků
- určuje individuální předpoklady pro uplatnění a rozvíjení schopností a nadání žáků
- vytváří edukační terapii
- zabývá se prevencí školní neúspěšnosti
- provádí krizovou intervenci a psychologické vyšetření žáků

- nabízí pomoc při hledání východisek v multikulturní problematice ve školním prostředí
- účastní se pracovních porad na škole
- pořádá besedy, které jsou určené zákonným zástupcům žáků^{31 32}

Školní psycholog dále spolupracuje s pedagogicko-psychologickou poradnou, se zdravotnickými institucemi, s orgány státními i nestátními zaměřenými na péči o děti a mládež. Je plně k dispozici žákům, učitelům a v neposlední řadě také rodičům v konzultačních hodinách. Informace, které se školní psycholog dozví na těchto sezeních, jsou přitom chráněny zákonem č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých předpisů.

Hlavní výhodou pozice psychologa na škole, lze spatřovat v jeho dostupnosti. Pochází přímo z prostředí, kde se vše odehrává, zná žáky a jejich klima, může sledovat jejich psychický vývoj od samotného počátku a také může pomoci učitelům při řešení kázeňských přestupků, nebo prostřednictvím metodických rad při zavádění pedagogicko-psychologických poznatků do vzdělávacího procesu. Podle Učitelských novin čísla 37/2005, je tento fenomén vítanou změnou, protože právě takový odborník, jako je školní psycholog, dokáže reagovat aktuálně a bezprostředně na jakýkoliv problém ve škole. I samotní pedagogové by jistě přivítali pomoc takového odborníka, jakým je školní psycholog.³³

³¹ Zapletalová, J., *Co dělá školní psycholog*, <http://www.kr-moravskoslezsky.cz/zip/poradna.pdf>, str. 11 [online]

³² Vyhláška č. 72/2005 Sb., *O poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních*, <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>, [online]

³³ Učitelské noviny (č.37/2005), <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4182>, [online]

4. 1. ŠKOLNÍ PSYCHOLOGIE V ČESKÉ REPUBLICE A NA SLOVENSKU

V roce 1990 byla založena Asociácia školskej psychológie AŠP v Košicích, kde se slovenskými odborníky spolupracovali i čeští vědci na příklad Mareš, Zapletalová. Po roce 1993, po rozpadu České a Slovenské federace, došlo k rozdělení společnosti na Asociáciu školskej psychológie Slovenskej a Českej republiky (AŠP SR a ČR).

Odborníci z obou zemí se každoročně střetávají na konferencích střídavě v České republice nebo na Slovensku pod názvem Novinky v pedagogickej a školskej psychológii, kde si navzájem předávají nové informace a zkušenosti z oboru, které dále publikují v časopise Školský psycholog.³⁴

4. 1. 1. ŠKOLNÍ PSYCHOLOG NA SLOVENSKU

Podle zákona z 24. června 2009, „o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov“³⁵, je školní psycholog na Slovensku chápán jako rovnocenný člen pedagogického sboru na školách. Poskytuje odbornou pomoc všem členům školského zařízení. Činnost psychologa byla inspirována prací odborníků, jako byli Hvozdík, Jurčo, Ďurič. Zdůrazňovali důležitost psychohygieny ve školní praxi, včasné diagnostiky a preventivní činnosti v oblasti působení na zdravý vývoj dítěte. Podle Hvozdíka má psycholog vykonávat tuto činnost:

- pracovat na odstranění dysfunkcí objevujících se u žáků
- na základě kompletního psychologického rozboru rychle reagovat na potřeby žáka
- používat speciální psychologické metody, které by mu zajistily jistotu konečných výsledků analýz jednotlivých osobností
- řešit osobní problémy žáka³⁶

³⁴ Asociácia školskej psychológie AŠP, <http://www.aspsr.sk/> [online]

³⁵ Slovenská legislativa,

http://www.aspsr.sk/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=194, [online]

³⁶ Školský psycholog na Slovensku, <http://www.aspsr.sk/skolsky-psycholog/na-slovensku>, [online]

Psycholog se má, podle Hvozdíka, všímat v rámci školského systému těchto okruhů:

- „učitel a žák
- vyučovací metody, strategie, styl
- vyučovací pomůcky, učebnice, materiály, úlohy
- rodinné prostředí“³⁷

Školní psychologie má být také zaměřená na celkové zlepšení vedení školy. Na celkový systém. Psycholog by měl umět jednat i s talentovanými dětmi, které svým způsobem potřebují také pomoc. Jeho práce by měla vést k celkovému vzestupu na dané škole.

4. 1. 2. ŠKOLNÍ PSYCHOLOG V ČESKÉ REPUBLICCE

Po roce 1990 došlo k růstu poptávky po školním psychologovi, zejména na základních a středních školách, zvláštních a vyšších odborných školách. Přesný počet psychologů, kteří působili na škole, nelze zjistit, protože v té době neexistoval zákon upravující činnost školního psychologa na škole. Ředitelé, z obavy porušení legislativy, zaměstnávali školní psychology pod různým pracovním zařazením, nejčastěji jako pedagogické pracovníky.

Dnes je situace jiná, existuje stále více škol, které školního psychologa vyžadují a chtějí jej zaměstnávat oficiálně. Na toto téma se hovoří v mnoha odborných kruzích- na konferencích, v odborném tisku a dále. Je ovšem pravda, že chybí poznatky o tomto oboru, které by jistě pomohly posunout dál tuto pomáhající profesi v praxi. Tedy kromě činnosti samotného školního psychologa by se mělo vytvořit teoretické zázemí, které by poskytovalo informace o tom, co si lze pod pojmem školní psychologie představit a které by podalo zprávu o tom, jaký přínos tento obor má pro školy a veřejnost. „*I když se za vědy vytvářející teoretické zázemí pro školní psychologii považují obory jako pedagogická psychologie, pedagogika, sociální psychologie či psychologie osobnosti, žádný z nich nevytváří dostatečný základ pro práci školních psychologů, protože v*

³⁷ Školský psycholog na Slovensku, <http://www.aspsr.sk/skolsky-psycholog/na-slovensku>, [online]

centru jejich zájmu nestojí fenomén školy z hlediska pomáhajících činností směřujících k rozvoji školy jako instituce a systému vztahů.“³⁸

Další potíže nastávají během studií psychologie na vysokých školách, kde se školní psychologii zabývají pouze okrajově, protože je nepovinně volitelná. Z legislativního hlediska, podle zákona č. 563/2004 Sb., je taktéž zřejmé, že pro práci školního psychologa postačí vystudovat psychologii v magisterském studiu. Jednak je to proto, že neexistuje dostatek publikací zabývajících se tímto oborem a jednak proto, že profesori vysokých škol nejsou dostatečně připraveni na výuku školní psychologie.

4. 2. ŠKOLNÍ PSYCHOLOG V ZAHRANIČÍ

Školní psychologie, jak již bylo uvedeno, se v zahraničí vyvíjela jinak než u nás v České republice. Ve Spojených státech amerických se školní psycholog spíše uplatnil na tzv. child study clinics, tedy na dětských klinikách, jež se zaměřovaly na studium školní úspěšnosti diagnostikovaných dětí. Zjišťovali, zda jsou děti připravené na výuku ve škole. V případě negativních výsledků psychologové sestavovali speciální nápravné individuální plány pro dané žáky. Praxi školní psychologové získávali spíše ve velkoměstech, později se jim dostávala také na samotných školách, kam začali často docházet kvůli diagnostice jednotlivých žáků a jejich školní úspěšnosti.³⁹

V roce 1947 přijala Americká psychologická asociace školní psychologii mezi vědní disciplíny. V roce 1963 se začal vydávat časopis *Journal of School Psychology* a v roce 1969 vznikla Národní asociace školních psychologů. Práce školních psychologů v Americe se značně odlišuje od práce školních psychologů v Evropě. Je to dáno tím, že se zaměřují pouze na děti se speciálními vzdělávacími potřebami. V Anglii naopak pracuje tzv. *Educational Psychologist*, jenž své služby nabízí více školám v regionu. U nás v Evropě samozřejmě existuje mnoho školních systémů. Přesto lze s jistou dávkou odvahy hovořit o jakémsi evropském modelu. Tento model se zaměřuje na celkovou péči o děti. Předmětem zájmu evropského systému je celkový proces života na škole

³⁸ Kavenská, V., a kol., *Výzkum v oblasti školní psychologie v České republice*, <http://e-psycholog.eu/pdf/kavenska-et-al.pdf>, str. 58 [online]

³⁹ Center on Personnel Studies in Special Education, <http://copsse.education.ufl.edu/copsse/docs/IB-4/IB-4.pdf>, [online]

vůbec. Zajímá se o klima třídy, spolupráci učitelů mezi sebou a o další instituce mimo školu apod.⁴⁰

4.2. 1. NÁRODNÍ ASOCIACE ŠKOLNÍCH PSYCHOLOGŮ (NATIONAL ASSOCIATION OF SCHOOL PSYCHOLOGISTS)

Tato asociace sdružuje školní psychology po celém území Spojených států amerických. Snaží se tak zajistit rovnocenné podmínky pro všechny školní psychology a taktéž zlepšit jejich připravenost pro budoucí kariéru v systému amerického školství. Samotná asociace vznikla v roce 1969. Poskytuje svým členům komplexní výcvik potřebný pro výkon jejich práce. Prostřednictvím tohoto výcviku dochází k předání poznatků jak z oboru psychologie, tak také z pedagogiky. Každý školní psycholog musí projít semestrální intenzivní výukou v rozsahu 60 hodin. Školení se zaměřuje na duševní zdraví, učení, chování a na spolupráci s ostatními členy pedagogického sboru. Každý školní psycholog po absolvování tohoto kurzu získává certifikát, jenž je udělován státem, ve kterém působí. Existuje také certifikát na mezinárodní úrovni, mezi ně na příklad patří Národní certifikační komise pro školní psychologii (National School Psychology Certificaton Board (NSPCB)).⁴¹⁴²

⁴⁰ Kavenská, V., a kol., *Výzkum v oblasti školní psychologie v České republice*, <http://e-psycholog.eu/pdf/kavenska-et-al.pdf>, [online]

⁴¹ National association of school psychologists, http://www.nasponline.org/about_sp/whatis.aspx, [online].

⁴² History of school psychology timeline, http://www.nyasp.org/pdf/sp_timeline.pdf, [online]

4. 3. PROFESE ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA

Školní psycholog by měl být nedílnou součástí každé základní školy, protože každý učitel či žák se může dostat do situace, kterou nelze jen tak lehce vyřešit. Tato myšlenka je značně idealistická, avšak potřebná. Mnoho učitelů se každý den potýká se žáky s výchovnými poruchami, s poruchami učení, nebo naopak jsou žáci zbytečně zaškátulováni do určitých modelů, ze kterých se těžko dostávají. Z tohoto hlediska je přímo nezbytná spolupráce se školním psychologem. Pedagogický sbor by tak získal nový úhel pohledu na věc, nový obzor.

Náplň práce školního psychologa spočívá ve spolupráci jeho samotného s ostatními zaměstnanci školy, žáky a jejich rodiči. Spolupracuje s dalšími institucemi, jako jsou pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra, nebo střediska výchovné péče.

Ve své profesi se školní psycholog může potýkat s nepochopením z řad učitelů, protože může navrhnout řešení, které se značně liší od jejich zažitých konvencí, a proto mu nemusí z počátku důvěřovat. Svěřit se někomu se svým trápením, přiznat, že na některé věci sami nestačí, to může být i pro samotné učitele značně komplikované. Činnost školního psychologa je z těchto důvodů těžká. Dalším důvodem, proč nemusí být vše přijímán, je často jeho nízký věk, který přímo souvisí s nezkušeností samotných školních psychologů. Tento fakt tak může přímo posilovat problém zmíněný již dříve, tedy to, že školní psychologie, je teprve nově se ustanovující se obor a co je nové a zároveň jiné se těžko zprvu přijímá.

4. 4. IDENTITA ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA

„Identita- je totožnost; vztah mezi dvěma nebo více předměty, jevy, které se shodují ve všech vlastnostech; u člověka prožívání a uvědomování si sebe samého, jedinečnosti i odlišnosti od ostatních.“⁴³

Teorií identity se zabývalo mnoho odborníků, a jak říká Fearon: *„Vzdor tomu, že badatelé v různých vědních oborech usilují identitu vysvětlit, nebo usilují pomocí identity vysvětlit mnohé další jevy, pojem sám zůstává záhadou.“⁴⁴*

Přesto lze tento pojem z psychologického hlediska vysvětlit. Identita nám odpovídá na otázky typu „kdo jsem“ nebo „čím jsem“. Říká nám, s čím se ztotožňujeme, za co se považujeme být. Tímto vymezením se stáváme individuálními lidmi, kteří vědí, co obvykle chtějí, nebo nechtějí. V podstatě, pokud se změní podstatné vlastnosti, které jsou pro nás charakteristické, změní se naše identita.⁴⁵

Školní psychologie je poměrně mladý vědní obor, proto se musí vyrovnávat s mnoha úskalími. Je tudíž jasné, že identita školního psychologa se v takto raně se ustavujícím oboru hledá těžko. Podle studií Oaklanda a Brueho se školní psycholog musí umět poprat s těmito překážkami:

- s odborností školního psychologa v České republice, která je ve srovnání s ostatními zeměmi výrazně nižší
- s neurčitou pracovní náplní školního psychologa, který musí neustále dokazovat ostatním pedagogům, kde jsou jeho meze (co může a nemůže ve škole zastávat)
- s „banálními“ debatami, do kterých je školní psycholog vtahován v rámci „společenských“ vztahů na škole
- s nízkou připraveností k této profesi, což je způsobené nedostatečnou nabídkou z řad vysokých škol, které by tuto mezeru zaplnily

Ze školního psychologa, podle Štecha, se tak stává „intelektuální kutil“, protože musí často reagovat na některé „neřešitelné“ podmínky ze strany učitelů a dalších. Jsou to

⁴³ Hartl, P., *Stručný psychologický slovník*, Praha, Portál, 2004, str. 91

⁴⁴ Výrost, J., Slaměnik I., *Sociální psychologie*, Praha, Grada, 2008, str. 111

⁴⁵ Výrost, J., Slaměnik I., *Sociální psychologie*, Praha, Grada, 2008, str. 110

takové podmínky, na které se nemohl nikde připravit. Učí se sám z vlastní vůle. Dále zastává funkci jakéhosi zprostředkovatele-vyjednavatele (mediátora), jenž se snaží „naučit“ pedagogy mluvit s rodiči či se žáky jinak, efektivněji a nakonec jako badatel školy, který neustále zaznamenává data o jednotlivých studentech, o klimatu školy a který registruje údaje o členech samotného sboru školy a následně je vyhodnocuje, třídí.

Školní psychologové se ale mohou cítit také jako outsideri, hasiči, kouzelníci či jako vševědi.⁴⁶ Nevýhodou této práce je právě nedůvěra z řad učitelů rodičů a dalších, kteří nechtějí nebo se bojí cokoli s psychologem řešit. Nevědí, co tento obor s sebou přináší a jak vůbec takový rozhovor, nebo spolupráce se školním psychologem vypadá, a proto se tito lidé uzavírají do předem naučených vzorců chování. Ať už mluvíme o učitelích, nebo o rodičích či o jejich dětech. Přesto se školní psychologové nevzdávají a snaží se nacházet pozitivum právě v této nejistotě a přetváří ji do jakéhosi dobrodružství a záhad. Vstupují tak na tenký led, po kterém postupují pomalu a obezřetně s nadějí, že přejdou na druhou stranu, kde by měli být za svoji odvahu odměněni v podobě důvěry a jistoty, že se na něho beze strachu klienti obrátí s jakoukoliv prosbou.

4. 5. ŠKOLNÍ PSYCHOLOG A UČITELÉ

Již od nepaměti se školní psycholog musel potýkat s předsudky ze strany pedagogického sboru. Učitelé totiž školního psychologa brali jako cizince nebo lépe řečeno jako vetřelce, avšak je pravda, že právě školní psycholog svým novým neotřelým a zcela objektivním pohledem na věc může pomoci právě ze všech nejlépe. Podle Zapletalové je školní psycholog nápomocen konkrétně v těchto několika případech:

- záškoláctví, šikana, drogová závislost
- poruchy učení, problémy s učením spojené s chybnými individuálními učebními styly
- integrace zdravotně handicapovaných dětí:⁴⁷

⁴⁶ Štech, S., *Sonda do profese školního psychologa v ČR.*, Praha, CZ Pedagogika, 2001, roč. 51, mimoř.č., s. 47-55 str.

⁴⁷ Zapletalová, J., *Co dělá školní psycholog*, pf.ujep.cz/user_files/skolni%20psycholog.pdf [online]

Na spolupráci, školního psychologa s učiteli, se můžeme dívat také prostřednictvím těchto tří oblastí:

1. Konzultační, poradenská a intervenční činnost

- konzultace školního psychologa s pedagogy zaměřené na pomoc integraci žáků se specifickými problémy
- poskytování pomoci učitelům s výchovnými problémy u svých žáků

2. Metodická a vzdělávací práce

- vytváření podkladů pro pomoc učitelům a jejich žákům
- vedení seminářů, které jsou zaměřené na řešení problémů spojené se školou a s pedagogickým sborem
- příprava konferencí určených pro učitele a veřejnost

3. Další aktivity

- poskytuje konzultace učitelům zaměřené na pomoc dětem se specifickými problémy
- podílí se spolu s učiteli na vytváření pozitivního klimatu ve škole
- podává pomocnou ruku učitelům při řešení výchovných problémů
- provádí anonymní anketní šetření ve škole za cílem zjištění klimatu školy (důležité pro včasné řešení možných problémů) ⁴⁸

Úkolem školního psychologa, je pozitivně působit na klima pedagogického sboru, na klima jednotlivých tříd a potažmo celé školy. Školní psycholog může předat učitelům cenné metodické rady, pedagogicko-psychologického rázu, které mohou využít v průběhu edukačního procesu. Práci školního psychologa lze využít i v případech, kdy i samotní učitelé mají problémy na příklad s autoritou, nebo se mohou potýkat s potížemi v osobním životě, nebo mohou být ohroženi syndromem vyhoření.

⁴⁸ Dokumenty- Pracovní náplň školního psychologa pro práci s rodiči, pedagogy a dalšími spolupracujícími subjekty <http://www.schoolpsychology.cz/>, [online]

Z těchto hledisek vyplývá jediné, jestliže se školnímu psychologovi podaří proniknout do složité sítě vazeb mezi učiteli, může poté snadno pomoci dalším klientům- žákům, aby k tomu došlo, je k tomu zapotřebí otevřenost, tolerance, komunikace, důvěra a v neposlední řadě touha po zdokonalení ze strany učitelů. Z toho vyplývá, že je potřeba, aby se obě dvě strany, školní psycholog a učitelé, snažily k sobě najít cestu.

Na závěr je nutné říci, že role školního psychologa se pohybuje neustále v rovině konzultanta, pozorovatele, nikoliv v rovině rovnocenného člena pedagogického sboru. Učitelé si na působení školního psychologa na škole teprve zvykají.

4. 6. ÚSKALÍ SPOLUPRÁCE ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA S RODIČI

Podle Bohumíry Lazarové „se řada českých škol teprve učí využívat služeb školního psychologa a postupně začíná oceňovat jejich přítomnost právě při řešení nestandardních situací.“⁴⁹

Z výzkumů vyplývá, že učitelé si na profesi školního psychologa, jak již bylo řečeno, teprve začínají zvykat. „Zatímco školní psychologové nově nastupující do českých škol hledají svou profesní identitu a specifikují si pracovní náplň v souladu s potřebami školy, učitelé ověřují, jak služeb nových kolegů co nejlépe využít ku prospěchu všech aktérů školního života.“⁵⁰ Rodící se spolupráce učitelů se školním psychologem, může procházet mnohými úskalími, protože vztahy mezi nimi bývají ovlivněny minulými zkušenostmi, představami o vzájemných profesních rolích typu: „Co by měl psycholog/učitel dělat?“ V minulosti totiž učitelé spolupracovali s poradenskými psychology, a ačkoliv docházelo zřídka kdy k otevřeným konfliktům, nebyly mezi nimi vytvořeny podmínky pro rovnocenný vztah. Došlo k tomu z několika důvodů na příklad kvůli nedorozumění. Poradenští psychologové, kteří nebyli součástí pedagogického sboru, komunikovali někdy se školami prostřednictvím zpráv, dotazníků, a proto učitelé neměli možnost ujasnit si, zda výsledným zprávám rozumí.

⁴⁹ Lazarová, B., *Netradiční role učitele*, Brno, Paido, 2008, str. 23

⁵⁰ Lazarová, B., *Netradiční role učitele*, Brno, Paido, 2008, str. 24

Mnohdy si učitelé oprávněně mysleli, že si na nich psycholog všimal pouze jejich nedostatků, o kterých se psycholog dozvídal prostřednictvím zpráv od rodičů či žáků. Psycholog poté dával učitelům mnohdy nevyžádané rady a učitelé mohli mít pocit, že je psycholog přišel kárat a ukazovat jim, jak mají učit. Je pravděpodobné, že si učitelé své představy a zkušenosti, které získali ve spolupráci s poradenskými psychology, přenáší dále do vztahů se školními psychology. Tento problém se proto může objevit právě v rovině funkce školního psychologa či role, kterou na škole zaujímá. Učitelům nemusí být jasné, jakou funkci na škole školní psycholog ve skutečnosti zaujímá. Sami se mohou pokládat otázky typu: „*Může takový odborník učit, nebo je odkázán pouze na svou pracovní roli? Nepřekračuje školní psycholog hranice své působnosti, pokud pracuje ve třídě?*“ I tento úhel pohledu se může jevit jako značně komplikovaný, jelikož se učitelé mohou zaleknout školního psychologa a brát ho jako vetřelce, který jim přišel na školu radit, i přesto, že o to učitelé nestojí a který si dokonce dovoluje učitelům ukazovat, jak se má správně učit. Těmto problémům, úskalím, lze předejít právě na základě přímé působnosti školního psychologa na škole, kdy spolupráce mezi učitelem a školním psychologem by měla být od samého počátku postavena na otevřenosti, důvěře, vyjasnění si rolí a na nastavení pravidel. Pedagogové, před konzultací se školním psychologem, si musejí dopředu připravit, s čím potřebují pomoci. Pedagogové by měli vědět, zda problém se kterým k psychologovi přicházejí je aktuální, řešitelný. Učitelé by měli se školním psychologem spolupracovat, nikoliv jen svůj „*problém*“ na psychologa doslova hodit, aby jej řešil za ně se slovy: „*Od čeho ten psycholog tady je.*“ A se slovy: „*Stejně si myslím, že na vině je tento a tato...*“

Přítom školní psycholog musí jasně vymezit a určit:

- *na čem se bude pracovat a kde je potřeba začít*
- *jak bude vypadat příští spolupráce na daném projektu (vymezení do budoucnosti)*
- *odpovědnost učitele a školního psychologa za výsledky šetření nebo za řešení problému.⁵¹*

Z výše uvedeného vyplývá, že působení školního psychologa je účinné, pokud dochází k pozitivní interakci mezi učitelem a samotným psychologem. Přítomnost takového

⁵¹ Lazarová B., *Netradiční role učitele*, Brno, Paido, 2008, str. 23-28

odborníka přímo na škole může posílit klima školy, zlepšit prospěch žáků i jejich chování a taktéž může pomoci samotným učitelům. Ovšem vždy záleží na přístupu a způsobu, jakým se školní psycholog prezentuje, ale jen pokud mu k tomu ostatní členové pedagogického sboru dají příležitost.

4. 7. ŠKOLNÍ PSYCHOLOG A TŘÍDNÍ UČITELÉ

Každodenním chlebem pro každého školního psychologa je jistě práce s třídním kolektivem, a proto musí umět vycházet s třídním učitelem, který představuje jakéhosi vůdce celé třídy. Práci s těmito lidmi je nutné brát za zcela stěžejní, protože jednotlivé třídy tvoří celek celé školy. Jednotliví žáci si zde mohou nápodobou na „nečisto“ vyzkoušet komunikovat s lidmi, pracovat ve skupině, umět prosadit svůj názor a v neposlední řadě získávají důvěru v sebe sama.

Činnost školního psychologa spočívá v monitorování klimatu třídy, kdy zjišťuje, zda je vše v pořádku, či nikoliv. K tomu mu mohou pomoci testy zaměřené přímo na tuto problematiku, jež je celá řada, nebo může analyzovat prostředí třídy formou rozhovorů, diskusí apod.

Samozřejmostí celého procesu je spolupráce učitelů, kteří si případných problémů mohou všimnout dříve než samotní rodiče. Učitelé jsou s dětmi každý den, znají jejich obvyklé nálady, charakter. Pozitivní na celé věci je také to, že se případné spory řeší na místě jejich vzniku. Děti tak poznávají, co si mohou dovolit a co naopak nepřipadá v úvahu a pokud se něco „zlého“ přeci jen stane, nemají strach o něčem takovém mluvit.

Školní psycholog volí jako preventivní program nejčastěji práci ve skupině. Děti se učí nápodobou zvládat situace, se kterými se mohou setkat v běžném životě (ve škole i mimo ni). Současně si všechny zúčastněné osoby musí dát pozor na citlivá témata, která mohou a nemusejí svou hrou otevřít. Je proto důležité stanovit si dopředu cíle, jež chce učitel nebo školní psycholog dosáhnout. Skupinová práce pomáhá rozkrýt přirozenou formou často problémy, o kterých by možná nevěděli ani samotní učitelé. Školní psychologové si tak současně vytvářejí cestu pro práci s jednotlivci, s nimiž může dále řešit jejich potíže, které se prostřednictvím této skupinové terapie odkryly.

4. 8. ŠKOLNÍ PSYCHOLOG A RODIČE

Pojem rodina definoval Možný takto: „*V nejširším vymezení může být rodina definována jako institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti, anebo, česky, společností uznávaný způsob, jak mít a vychovávat děti.*“⁵²

Kohoutek k tomu dodává: „*vztahy mezi manžely, mezi rodiči a dětmi i mezi sourozenci navzájem do značné míry vyjadřují zvláštnosti dané třídy, kultury, doby, tradice a rasy.*“

Mezi další „příčiny“ založení rodiny je možné dále počítat tyto důvody:

- materiální
- reprodukční
- emocionální

Z psychologického hlediska a hlediska sociologického vyplývá, že studie zabývající se rodinou jako takovou, jsou nesmírně důležité. Jednak proto, že rodina je první institucí, kde si dítě osvojuje určité normy a hodnoty odrážející kulturu společnosti, ve které žije a jednak proto, že roli, kterou rodina z hlediska jeho emocionálního a materiálního vývoje hraje, se stává nezbytnou pro jeho tzv. „volný průchod“ ostatními institucemi.

Mezi tyto instituce je možné počítat základní školu, střední školu a popřípadě školu vysokou. Na vzdělání poté navazuje nástup do práce, kde člověk uplatňuje své teoretické znalosti, a aby děti procházely těmito institucemi hladce, musely se naučit komunikovat a vycházet s hlavními představiteli dané společnosti. Mezi ně patří učitelé, výchovní poradci, ředitelé jednotlivých škol, nově také školní psychologové a v neposlední řadě také jejich budoucí zaměstnavatelé. V tomto případě je nutné zaměřit pozornost na školní psychology, kteří by měli tuto komunikaci umět dětem (žákům) zjednodušit, nebo naučit. Školní psychologové musejí umět spolupracovat jak se žáky, tak s jejich rodiči.

Spolupráce rodičů se školním psychologem je brána jako možnost nikoliv jako povinnost. Většina rodičů tuto skutečnost přijímá pozitivně. Obzvláště když se potýkají

⁵² Možný, I., *Rodina a společnost*, Praha, Sociologické nakladatelství (Slon), 2008.

s problémy spojenými přímo se školou. Školní psycholog tak má výhodu. Rodiče se spolu se svými dětmi nacházejí na bezpečné půdě. Chybí proto málo k tomu, aby si školní psycholog získal jejich důvěru. Současně lze konstatovat, že práce s rodinou je velmi důležitá a náročná, protože školní psycholog svým působením zasahuje již na důvěrné území.⁵³

Podle zpráv z Pardubického kraje se děti nejčastěji trápí neshodami vyvolaných doma v rodině. Jedním z příčin jejich nevhodného chování, mohou být hádky rodičů. Děti se bojí rozvodu nebo jiných katastrofálních scénářů. Přitom rodiče nemusejí mít o ničem ani ponětí. Takovou skutečnost může zjistit až po rozhovoru se žákem školní psycholog.

Samotní učitelé dávají v tomto kraji za pravdu, že působení psychologů na školách je důležité. Stávají se nepostradatelnými členy pedagogického sboru, jenž by si s těmito problémy tak dobře neporadil.⁵⁴

⁵³ Zapletalová, J., *Co dělá školní psycholog*, pf.ujep.cz/user_files/skolni%20psycholog.pdf [online]

⁵⁴ Ťopek, M., Idnes.cz (29. března, 2013), http://pardubice.idnes.cz/rodice-nevi-jak-deti-jejich-hadky-trapi-rika-skolni-psycholozka-pvy-/pardubice-zpravy.aspx?c=A130329_1910704_pardubice-zpravy_jah[online]

5. METODICKÁ ČINNOST ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA

5. 1. PORADENSTVÍ

„Poradenské služby související se vzdáváním, odbornou přípravou a s přípravou mladých absolventů škol pro jejich budoucí povolání, se začaly vyvíjet v naší zemi ve dvacátých letech 20. století.“⁵⁵

Poradenský proces si lze představit jako metodu, pomocí níž je možné dívat se na problémy z jiného úhlu pohledu. Jedná se o způsob, jak snížit napětí klienta. Ten, jako takový má možnost se na analýze vlastních potíží sám podílet. Psycholog zde zastává funkci katalyzátoru, který pomáhá hledat klientovo vlastní rozhodnutí.⁵⁶

Podle Matějčka by se poradenský proces měl řídit, dle těchto pokynů:

1. Je důležité vytvořit prostředí, které by bylo příznivé pro spolupráci během sezení i po něm, kdy se žák či učitel vrací do běžného chodu školy.
2. Školní psycholog by měl být upřímný a otevřený. Pravda by měla být vyřčena šetrně a měla by být spojená s jistým východiskem.
3. Na prvním místě stojí vždy optimismus. Znovu platí pravidlo, vše s mírou. Při vytváření optimistického prostředí se lépe hledá řešení potíží.
4. Na závěr, by měl psycholog umět naslouchat a měl by problému porozumět. Jedině tak může někomu pomoci.⁵⁷

⁵⁵ Pacnerová, H., *Psychologists in the educational systém of the czech republic*, <http://www.nepes.eu/?q=node/354> [online]

⁵⁶ Gabura, J., Pružinská, J., *Poradenský proces*, Praha, Sociologické nakladatelství, 1995, str. 13

⁵⁷ Matějček, Z., *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1992, str. 11-12

5. 2. DIAGNOSTIKA

„...psychologická diagnóza obecněji pojímaná jako stanovení duševního stavu jedince, určení stupně vývoje a jeho případných odchylek od normy, zjištění zvláštností osobnosti a jejich příčin; dnes často doplňována diagnózou sociální...“⁵⁸

Diagnostikou žáka se zabývá takřka celá škola, od učitele, výchovných poradců, jeho vrstevníků až po samotného školního psychologa (pokud škola nějakého má). Každý přistupuje k diagnostice jinak. Učitel svého žáka testuje z „nabytých“ vědomostí, žákův vrstevník jej analyzuje z hlediska celkového chování (všimá si jeho nálad) a v neposlední řadě psycholog, který studenta zkoumá mnohem komplexněji. Podle Kyršové, probíhá diagnostika na základě individuální spolupráce dítěte (se souhlasem rodiče). Rozsah a hloubka testování jsou zcela jedinečné, důvěrné. Přičemž si školní psycholog klade za cíl nejčastěji určení psychické vyzrálosti dítěte, všimá si odchylek (výjimečnosti žáka).

Školní psycholog používá dvě formy metod zkoumání:

- klinickou diagnostiku, která v sobě zahrnuje celou škálu variabilních postupů, není vázána na pravidla a nejčastěji využívá pozorování, rozhovor, a proto z toho vyplývá, že analyzuje spontánnost
- testování, kdy si odborník vybírá z pestré škály testů, jsou vytvářeny podle určitých norem a je zde důležitá kvantita.⁵⁹

5. 3. KLINICKÁ DIAGNOSTIKA

POZOROVÁNÍ

Jedná se o proces, během něhož si učitel nebo školní psycholog všimá chování daného jedince. Přičemž se zaměřuje na určité jednání, které je typické pro pozorovaného. Pozorování je buď příležitostné, nebo systematické. V prvním případě se jedná o monitoring chování žáka v bezprostřední situaci, kdy samotný student většinou nemá tušení, že je předmětem zkoumání. Naopak o systematickém pozorování lze hovořit tehdy, když se změní působení nějaké inovativní metody na žáka. Na příklad jiný

⁵⁸ Hartl, P., *Stručný psychologický slovník*, Praha, Portál, 2004, str. 47

⁵⁹ Kyršová, M., *Psychologické poradenství a diagnostika*, <http://www.psycha.cz/diagnostika.php>, [online]

způsob výkladu látky, neotřelé testování či pozorování skladby třídy jako celek, proto, by školní psycholog měl mít přesně vymezená kritéria, jako cíle zkoumání (co tím chce dokázat), předmět zkoumání (koho pozoruje), způsob jakým pozoruje (osobně, prostřednictvím technologie), nebo si musí předem připravit pomůcky, které použije (záznamový arch, kde je přesně daný okruh odpovědí, nebo rozhovor, jenž je zaznamenán na diktafon). Důležitým momentem zkoumání je interpretace pozorování. Školní psycholog se musí naučit vysvětlit to, co se skutečně stalo a neplést do této interpretace pocity, subjektivní dojmy. Může proto využít větší skupiny pozorovatelů, kteří své výsledky mohou poté porovnat. Rušivě působí na děti přítomnost badatele. Tento aspekt lze eliminovat častější návštěvností pozorovatele, kdy se žáci začnou v jeho blízkosti cítit mnohem bezprostředněji, nebo může být badatel součástí pozorované skupiny, aniž by o tom kdokoliv věděl. Pak se jedná o zúčastněném pozorování.

ROZHOVOR

Spočívá v přímé konfrontaci daných účastníků, při níž dochází k výměně informací. Rozhovor (interview) se dělí na:

- individuální nebo skupinový
- standardizovaný (jsou předem daná pravidla rozhovoru) nebo nestandardizovaný (bezprostřední)

Během rozhovoru je důležité, jakým způsobem jsou jednotlivé otázky sestaveny. Na příklad použití přímých otázek, na které se odpovídá jednoduše, ano nebo ne: „Líbí se ti ve škole?“ Nebo nepřímé otázky, které se dále dělí na polootevřené (naznačující) „jak se cítíš na konci vyučování?“ a na otevřené: „jak se cítí děti na konci vyučování?“⁶⁰

Průběh rozhovoru by měl vypadat takto:

- psycholog si stanoví cíl rozhovoru
- psycholog nese plnou odpovědnost za důsledky a průběh rozhovoru

⁶⁰ Friedman, Z., *Úvod do pedagogické diagnostiky*, http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/pedag_diagnostika.pdf, [online]

- psycholog vystupuje jako profesionál, tudíž má vše dopředu rozvržené a umí si poradit s možnými potíži způsobenými špatnou komunikací mezi ním a klientem⁶¹

5. 4. TESTOVÁNÍ

Zkoumání, které se zaměřuje na ověření znalostí respondenta z určité oblasti, nebo, v tomto případě, se jedná o zkoumání vztahů mezi žáky apod. Jedná se o metodu, která většinou má standardizovaný charakter. Patří sem:

SORAD

Sociometrický ratingový dotazník, jenž se zaměřuje na klima třídy. Zkoumá hierarchické postavení jednotlivých žáků. Do jisté míry tímto měřením můžeme zjistit morální vyspělost studentů dané třídy. Nejprve se zkoumá moc jednotlivých žáků. Každý žák odpovídá na stupnici možností:

1. - *nejvlivnější žák třídy*
2. - *patří mezi několik nejvlivnějších*
3. - *má průměrný vliv jako většina žáků*
4. - *má slabý vliv*
5. - *nemá žádný nebo téměř žádný vliv*

Každý žák má za úkol u každého svého spolužáka připsat jedno z čísel. Samozřejmě vše by mělo probíhat individuálně na základě vlastního rozhodnutí, beze strachu, že mu někdo za jeho názor ublíží.

Za druhé se tvůrce testu zaměřuje na celkové sympatie panující ve třídě. Opět žáci odpovídají na základě této škály:

1. - *velmi sympatický*

⁶¹ Malečková, K., Role školního psychologa na základních školách, http://theses.cz/id/vhjoe4/BP_Malekov.pdf, [online]

2. –sympatický
3. –ani sympatický, ani nesympatický
4. – spíše nesympatický
5. - nesympatický⁶²

Na závěr žáci sepíší důvody, proč je jim některý ze spolužáků sympatický. Nejprve píší o svých protějšcích stejného pohlaví a naopak. Načež se tento test zpracovává číselně nebo graficky.

DOTAZNÍK MCI (My class inventory)

Dotazník, který se zaměřuje na aktuální klima třídy a na klima třídy, které by si přáli mít samotní žáci. Je určen pro žáky ve věku od 8 do 12 let. Je jednoduchý, každé dítě pracuje samostatně, odpovídá ano- ne. Učitel nebo psycholog, tak získává rychlou představu o stavu třídy. Test tvoří těchto pět položek:

1. *„Spokojenost ve třídě- zjišťuje se vztah žáků k jejich třídě, míra uspokojení z pobytu ve škole, pohody.*
2. *Třenice ve třídě- zjišťují se komplikace ve vztazích mezi žáky, míra a časnost napětí a sporů, rvaček a nevhodného sociálního chování.*
3. *Soutěživost ve třídě- zjišťují se konkurenční vztahy mezi žáky míra snah po vyniknutí, prožívání školních neúspěchů.*
4. *Obtížnost učení- zjišťuje se, jak žáci prožívají nároky školy, nakolik se jim učení zdá obtížné, namáhavé.*
5. *Soudržnost třídy- zjišťuje se míra přátelských a nepřátelských vztahů mezi žáky, míra pospolitosti dané třídy.*⁶³

⁶² Hrabal, V., *Pedagogicko-psychologická diagnostika žáka*, Praha, Karolinum Praha, 2002, str. 119

⁶³ Lašek, J., *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*, Hradec králové, Gaudeamus, 2001, str. 54

DOTAZNÍK DSA

Tento způsob měření se používá pro zjištění toho, zda je dítě ve třídě akceptováno, či nikoliv. Jedná se o důležité testování, které používá pouze psycholog. V podstatě se jedná o čtyřstupňový dotazník. První otázky jsou zaměřeny na to, jak žák nahlíží na své spolužáky, druhý okruh otázek testuje pohled žáka na školní kolektiv, třetí se zaměřuje na emocionální prožívání respondenta a poslední pohlíží na rodinné prostředí a prostředí školy.⁶⁴

⁶⁴ Braun, R., *Diagnostika vztahů ve školní třídě*, <http://www.spp.ippp.cz/sites/studijni-materialy/pdf/Diagnostika-vztahu-ve-tride.pdf>, [online]

6. ETICKÝ KODEX ŠKOLNÍHO PSYCHOLOGA

„Etika je teoretická disciplína zabývající se mravností. Zkoumá mravní chování jednotlivců, skupin i celých velkých společenství lidí. Studuje hodnoty, které lidé uznávají a mravní zásady, jimiž se řídí. Snaží se zjistit, co je v určitém společenství považováno za dobré a co za špatné jednání.“⁶⁵

Školní psycholog je důležitou osobou každé školy. Pomáhá všem, kdo potřebuje jeho pomoc. Jsou na něj kladeny vysoké nároky. Musí umět reagovat na jakoukoliv situaci, být vždy k dispozici. Podle Sheridana je *„...školní psycholog vysoce kvalifikovaný pracovník v oblasti duševního zdraví.... Kromě znalostí o prevenci, intervenci a hodnocení řady problémů objevujících se v dětství, školní psychologové mají také odborné znalosti, pokud jde o otázky vzdělávání...“⁶⁶*

Školním psychologem se nemůže stát každý. Pouze osoba s určitým morálním kodexem. Člověk, který se dokáže vcítit do tíživé situace svého klienta, a proto existuje etický kodex, který spolu sestavili Oakland, Goldmanová a další a byl přijat na 3. Sjezdu Asociace školní psychologie SR a ČR v roce 1994. Podle těchto etických norem, by školní psycholog měl:

- dodržovat základní lidská práva všech, kteří potřebují poradit
- zasahovat prostřednictvím svých kompetencí jak do oboru psychologie, tak do pedagogiky samotné
- seznamovat se s náplní práce, funkcemi a cíli jednotlivých škol, aby mohl svou činnost vykonávat co nejefektivněji
- porozumět rodičům a jejich dětem, školním pracovníkům a dalším, se kterými se dostává do kontaktu každý den
- chránit blaho žáků, učitelů, rodičů a dalších

⁶⁵ Mareš, J., *Morální, etické a sociální aspekty školního klimatu*, http://www.klima.pedagogika.cz/skola/doc/04_1.pdf, [online], str. 4

⁶⁶ Professional Practice Guidelines for School Psychologists in Canada, <http://www.cpa.ca/cpasite/userfiles/Documents/publications/CPA%20Guideline%20Practice.pdf> [online]

- pomáhat v rozsahu jeho kompetencí
- všechny informace získané od svých klientů, brát za důležité a tajné
- o všem své klienty informovat

Morální vývoj dítěte, podle Mareše, je ovlivněn společností, kterou je v daném období svého života obklopen. Kromě rodiny na jeho socializaci působí také škola, a proto by měl být školní psycholog mezi prvními, kdo by měl být pro samotné žáky vzorem. Měl by se stát pro ně idolem, představitelem hodnot a norem, jež by si měli v průběhu edukace osvojit nenásilnou formou.⁶⁷

Obecně lze říci, že etika by měla stát vždy nad jakýmkoliv zákony či předpisy. Školní psycholog by ji měl respektovat, podle ní pracovat a tak vykonávat svou funkci s přesvědčením, že jeho působení na škole, přináší změny pozitivního rázu.⁶⁸

⁶⁷ Mareš, J., *Morální, etické a sociální aspekty školního klimatu*, http://www.klima.pedagogika.cz/skola/doc/04_1.pdf, [online], str. 22

⁶⁸ Oakland, T., Goldmanová, S., *Etické normy práce školního psychologa*, <http://www.spp.ippp.cz/sites/metodicke-informace/pdf/eticke-normy-prace-sp.pdf>, [online]

7. PRAKTICKÁ ČÁST

7. 1. PROCES VÝZKUMU

Pro zpracování diplomové práce byl vybrán kvalitativní přístup analýzy dat. O kvalitativním zkoumání se lze dočíst mnohé. Nejpřesnější definici podal Creswell. Tato definice byla citována v knize Kvalitativní výzkum od Hendla a zněla takto: *„Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“*⁶⁹

Na začátku zkoumání se musí vytvořit určité výzkumné cíle, se kterými se v závěru bude pracovat a analyzovat. Samotný proces zkoumání nebude lineární, ale jak tento způsob zkoumání popisují Švaříček a Šed'ová, „*cirkulární*“. Výzkumník se může vrátit na začátek svého výzkumu a změnit ho.⁷⁰

Pravdivost tohoto zkoumání se zajistí tím, že se tedy vytvoří systém, plán, podle něhož se bude dále postupovat. Především půjde o tyto náležitosti:

1. Objasnění výzkumných cílů, kterých by se mělo dosáhnout.
2. Dále se musí ujasnit, jakým způsobem se bude těchto cílů dosahovat. Jakých se užije metod. Zda se bude jednat o rozhovor, nebo rozbor dat prostřednictvím dotazníků.
3. Neustále je nutné mít na paměti, že plnou odpovědnost za výsledky zkoumaného jevu nese výzkumník.
4. Z výsledků sesbíraných dat by mělo být jasné, čeho bylo dosaženo.⁷¹

⁶⁹ Hendl, J., *Kvalitativní výzkum*, Praha, Portál, 2005, str. 50

⁷⁰ Švaříček, R., Šed'ová K., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha, Portál, 2007, str. 51

⁷¹ Hendl, J., *Kvalitativní výzkum*, Praha, Portál, 2005, str. 147

7. 2. CÍLE VÝZKUMU

Samotné cíle každé práce by měly být nejdříve prozkoumány doslova pod mikroskopem. Je důležité znát odpovědi na otázky typu: „Jsou cíle výzkumu důležité? Pokud ano, tak pro koho?“ Teprve po pečlivém zvážení je možné začít určovat průběh dalšího zkoumání. Obecně lze říci, že cíle jakékoliv teoretické či praktické práce, by měly být, jak pro příjemce, tak pro samotného autora přínosem.

Diplomová práci, na téma Funkce školního psychologa na základní škole, si klade za cíl popsat činnost školního psychologa na základní škole. Výzkum chce zjistit, co přesně školní psycholog dělá, jak vypadá jeho běžný den na škole, kde působí. A co je nejdůležitější, klade si za cíl analyzovat to, **zda je ostatními členy pedagogického sboru akceptován, zda jej respektují, či nikoliv**, a proto diplomová práce své úmysly směřovala právě na tuto oblast a chce zkoumat tyto výzkumné cíle:

- 1. Školní psycholog je na základní škole, členy pedagogického sboru, akceptován.**
- 2. Práce školního psychologa je akceptována a brána, ze strany učitelů, žáků a jejich rodičů, jako přínos.**
- 3. Pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí a jiné instituce se školním psychologem vřele spolupracují.**

7. 3. VÝBĚR METOD

Tato fáze zpracování diplomové práce zahrnuje, podle Švaříčka a Šed'ové, tři následující body:

- **rozhodnutí o vzorku**
- **výběr metod sběru dat**
- **zajištění vstupu do terénu**

7. 3. 1. ROZHODNUTÍ O VZORKU

V případě kvalitativního výzkumu představuje výběr daného vzorku určitý problém, protože nereprezentuje určitou populaci. Na začátku výzkumu se stanoví problém, jenž je důležitý a jistým způsobem zajímavý, jak pro výzkumníka, tak pro příjemce a podle něj vybíráme respondenty představující tento jev. Poté se vytvářejí otázky, za jejich pomocí, se výzkumník dobere k jádru problému. Musí se však dát pozor na možné úskalí, které je spatřováno v definici otázek. Je nutné vědět, jak se ptát. Současně je taktéž důležité brát ohledy na to, že v průběhu zpracování těchto dat, může dojít ke změně získaného vzorku. Neboli, může dojít k jeho obměně, či k jeho „zpestření“. Jednodušeji řečeno, v průběhu psaní se zjišťuje, kterak by se pro lepší vysvětlení daného fenoménu hodily další poznatky, jež by přinesly nové informace. Miovský hovoří o tzv. sněhové kouli. V průběhu dotazování respondentů se lze dostat taktéž k jejich známým, kteří by nám k danému tématu něco řekli.

V tomto případě byli vybráni, jako vzorek respondentů, jednotliví školní psychologové a samotní pedagogové, kteří působí na stejné škole zároveň. Diplomová práce se zaměřila na Jihočeský a Středočeský kraj.

7.3 .1. 1. CHARAKTERISTIKA VYBRANÝCH ŠKOL A RESPONDENTŮ

ZÁKLADNÍ ŠKOLA I.

- **obecná charakteristika:** školu navštěvuje okolo 344 žáků, počet tříd je 12
- **počet pedagogů:** 29 učitelů
- **školní psycholog:** tato funkce je zde obsazena již 1.5 roku, od školního roku 2012/2013, služby tohoto pracovníka jsou financovány díky prostředkům z Evropské unie
- **rozhovor proběhl s níže uvedenými učiteli a se školní psycholožkou:**
- učitel Václav, 35 let, praxe 10 let
- učitelka Ivana, 49 let, praxe 26 let
- školní psycholožka Tereza, 27 let, praxe 1,5 roku

ZÁKLADNÍ ŠKOLA II.

- **obecná charakteristika:** celkový počet žáků 481, z toho počet žáků z druhého stupně je 227
- **počet pedagogů:** 37 učitelů, z toho 19 pedagogických pracovníků 2. stupně
- **školní psycholog:** školní psycholog, svou funkci na tomto postě, zastává již 4 roky, činnost školního psychologa je financována ze zdrojů Evropské unie
- **rozhovor proběhl s níže uvedenými učiteli a se školní psycholožkou:**
- učitelka Petra, 33 let, praxe 8 let
- učitelka Lenka, 54 let, praxe 15 let
- školní psycholožka Radka, 35 let, praxe 4 roky

ZÁKLADNÍ ŠKOLA III.

- **obecná charakteristika:** počet žáků 486, počet tříd 20
- **počet pedagogů:** 33 učitelů, z toho je 14 na 2. stupni
- **školní psycholog:** působení školního psychologa na této základní škole má dlouholetou tradici, v současnosti je jeho působení financováno prostřednictvím projektu Rozvoje školních poradenských pracovišť, jenž je spolufinancován Evropskými strukturálními fondy, taktéž státním rozpočtem a rozpočtem hlavního města Prahy
- **rozhovor proběhl s níže uvedenými učiteli a se školní psycholožkou:**
 - učitelka Zdeňka, 54 let, praxe 30 let
 - učitelka Valdemara, 47 let, praxe 11 let
 - školní psycholožka Dagmar, 49 let, praxe 9 let

ZÁKLADNÍ ŠKOLA IV.

- **obecná charakteristika:** počet žáků 308, z toho 112 žáků připadá na 2. stupeň, celkový počet tříd 20
- **počet pedagogů:** 28 učitelů
- **školní psycholog:** na školním poradenském pracovišti zahájil svoji činnost školní psycholog před dvěma lety, jeho činnost je financována prostřednictvím Evropských strukturálních fondů a taktéž pomocí státního rozpočtu.
- **rozhovor proběhl s níže uvedenými učiteli a se školní psycholožkou:**
 - učitelka Lenka, 48 let, praxe 18 let
 - učitelka Magdalena, 25 let, praxe 4 měsíce
 - školní psycholožka Tereza, 31 let, praxe 2 roky

ZÁKLADNÍ ŠKOLA V.

- **obecná charakteristika:** počet žáků 616, celkový počet tříd 25
- **počet pedagogů:** 56 pedagogů
- **školní psycholog:** na základní škole působí na částečný úvazek, působí zde tři dny v týdnu. Činnost psychologa je financována prostřednictvím státního rozpočtu a také pomocí Evropského strukturálního fondu.
- rozhovor proběhl pouze se školní psycholožkou Janou, 49 let, praxe, 7 let

7. 3. 2. VÝBĚR METOD SBĚRU DAT

Výběr metod musí přesně odpovídat výzkumným otázkám. V tomto případě je tedy nutné hovořit o tom, jaká forma se zvolí při kladení otázek. Zda jsou otázky kladeny respondentům v podobě dotazníku, nebo v podobě rozhovoru. Každý způsob získávání odpovědí má svá specifika.

V této studii vzorek respondentů tvoří školní psychologové a pedagogové, kteří působí na téže škole, a proto pro získání dat byl zvolen, v případě školních psychologů a učitelů, polostrukturovaný rozhovor. Celkový počet dotazovaných školních psychologů byl pět, celkový počet učitelů byl osm. Současně byly vytvořeny dva okruhy otázek.

První okruh se skládá z těchto otázek a jsou určeny pro samotného školního psychologa:

I. Jak Vás, jako školního psychologa, vnímá pedagogický sbor?

Pomocí této otázky lze zkoumat, jak vypadá spolupráce mezi psychologem a pedagogickým sborem. Lze zkoumat skutečnost, zda vůbec spolu spolupracují.

II. Jak k Vám přistupují žáci a jejich rodiče?

V tomto případě je možné zjistit, jaký vztah má školní psycholog s příbuznými samotných žáků. Kladná odpověď značí to, že si školní psycholog získal důvěru i od těch, kteří nejsou bezprostředně na dané škole. Záporná může odpovídat na krátkodobé působení na škole, kde je školní psycholog zaměstnán, a tudíž jej ostatní tolik neznají.

III. Jak na Vás nahlízejí pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí a jiné instituce, se kterými spolupracujete?

Otázka číslo 3. se snaží analyzovat širší síť vztahů na dané škole s jinými institucemi. Zjišťuje, jak je na funkci školního psychologa nahlíženo ze strany ostatních „zavedených“ organizací.

IV. Jak Vás vnímá, podle Vás, veřejnost?

Otázka číslo 4. je brána jako doplňková, je založena na pocitu daného respondenta a jeho názorech.

V. Myslíte si, že Vaše funkce na škole má své opodstatnění a je pro školu důležitá?

Poslední otázka je, taktéž jako předchozí otázka, založená na přesvědčení samotného školního psychologa, tudíž jeho názor nemusí korespondovat s názory ostatních členů pedagogického sboru.

Druhý okruh se stává z těchto otázek, které jsou určeny pro již zmíněné pedagogy:

I. Má školní psycholog své místo na škole a je pro školu přínosem?

Otázka číslo 1. je obdobná, jako je tomu u první otázky určené pro školního psychologa. Ověří se tak názor „*druhé strany*“.

II. Víte, jaká je náplň práce školního psychologa?

Touto otázkou je možné se dozvědět, jak jsou na tom učitelé s povědomím o činnosti školního psychologa. V případě, že spolu spolupracují, měl by pedagog velmi dobře znát jeho pracovní náplň.

III. Je školní psycholog akceptován ze strany žáků a jejich rodičů?

Otázkou číslo 3. je možné odkrýt pomocí učitelových názorů, zda si školní psycholog získal ze strany rodičů důvěru a respekt natolik, že jej rodiče kontaktují a svěřují se mu se svými problémy.

IV. Vyhledal (a) jste někdy pomoc školního psychologa, pokud ano, o jaký problém se jednalo?

Touto otázkou lze zjistit o jakých tématech či problémech učitelé se školními psychology diskutují. Jaké nejčastější problémy psycholog musí řešit.

V. Je školní psycholog akceptován ze strany pedagogického sboru?

Poslední otázkou je možné získat poslední střípek do celé mozaiky celého výzkumu a to, zda je školní psycholog brán jako kolega, jako rovnocenný partner pedagogického sboru, nebo jako vetřelec či cizinec.

7. 3. 3. ZAJIŠTĚNÍ VSTUPU DO TERÉNU

Jelikož se kvalitativní výzkum odehrává „venku“, pak je důležité pro daného výzkumníka získat si důvěru daného vzorku, pomocí něhož má zkoumat určitý úkaz. Kvalita vyhodnocení dat, jež získá, tedy přímo závisí na tom, zda se projeví jako:

- cizinec, který je charakteristický tím, že si s nikým nevytváří hlubší vztah, jak přišel, tak také odešel
- návštěvník, o němž respondenti leccos vědí a vidí jej častěji, opakovaně se vrací na místo „činu“, aby své získané vědomosti potvrdil nebo vyvrátil
- zasvěcený, jež se, se svými svěřenci stýká, i mimo rámec výzkumu
- domorodec, který zkoumá skupinu, jíž je sám členem⁷²

Každá z těchto rolí s sebou nese určité rizika. Na cizince se budou respondenti snažit udělat co největší dojem, nebo nebudou chtít odpovědět na otázky, které se jim budou jevit jako příliš osobní. Nedostačující je také role domorodce z hlediska jeho osobní zainteresovanosti. Nejlépe z těchto skupin vychází návštěvník. Ovšem i ten se musí dopředu vyvarovat chyb, tím že si svůj terén dopředu obhlídne a připraví se na možné problémy. Tyto problémové oblasti lze spatřovat v hierarchii skupiny. Vždy zde bude jeden, dva členové, na nichž závisí úspěšnost expertu, protože právě oni dávají jakési povolení k realizaci samotného výzkumu. Jedná se o vůdce a „mluvčího“ celé skupiny. Dále je nutné si dát pozor kromě neformálních vztahů také pozor na způsob organizace formálních vztahů, jejichž systém bychom neměli měnit.

⁷² Švaříček, R., Šed'ová, K., *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha, Portál, 2007, str. 76

8. VÝSLEDKY VÝZKUMU

1. VYHODNOCENÍ ODPOVĚDÍ ŠKOLNÍCH PSYCHOLOGŮ

I. Jak Vás, jako školního psychologa, vnímá pedagogický sbor?

Z pěti rozhovorů jednoznačně vyplynulo, že jsou ze strany pedagogického sboru vítanou a vyhledávanou pomocí. Vědí tedy o nich velmi dobře. Dokonce z výzkumu vyplývá, že je školní psycholog „využíván“ i k řešení osobních problémů.

Dagmar (49 let, praxe 9 let, ZŠ III.) jednoznačně odpovídá: *„Podle mého soudu dobře. Jako pomocníka, spojence, někdy jako zpovědníka. Někteří učitelé se obracejí často, ale jsou i tací, co mě nepotřebovali ani jednou. Někteří řeší jen pracovní problémy, někteří se svěří i se soukromými. V zásadě ale cítím, že kontakt se mnou pro ně není stigma a má smysl.“*

Tereza (31 let, praxe 2 roky, ZŠ IV.) je podobného názoru, přesto si učitelé, v tomto případě myslí, že školní psycholog za ně vyřeší všechno: *„...mohu říci, že na této škole mě z mého pohledu pedagogové vnímají, až na malé výjimky, jako někoho, kdo jim může pomoci a také se na mě s prosbami o pomoc se žáky či s výukou, ale i s rodiči, obracejí. Často mám ale pocit, že si myslí, že když se na mě obrátí s nějakým problémem, že ho vyřeším „mávnutím kouzelného proutku“ a nejlépe sama, bez jejich spolupráce. Nicméně si vážím jejich důvěry a jsem ráda, že i když mě neznají ještě dlouho, opravdu se na mě obracejí.“*

Tereza (27 let, práce 1,5 roku, ZŠ I.) nám podala zajímavou odpověď, ze které je jasně viditelná profesionalita a odpovědnost školního psychologa: *„...snažím se být pro kolegy pedagogy zdrojem informací, prvním záchytným bodem, když si neví rady se žákem či třídou a kde můžeme něco vymyslet, tam většinou nezůstává jen u slov, ale se třídou i pracujeme. Nabízím také roli mediátora v komunikaci s rodiči. A snad má snaha nevychází na prázdno, v kontaktu jsem zejména s třídními učiteli a vedením školy. Rozhodně bych nikdy nezpochybňovala profesionalitu kolegů pedagogů a „nekázala jim, co dělají špatně a mají dělat jinak“ – tak totiž někdy vyznívají zprávy psychologů např. z pedagogicko-psychologických poraden a nemůžeme se pak divit, že nejsme mezi pedagogy moc oblíbení. Zastávám názor, že pedagogika a psychologie jsou dvě*

odlišné disciplíny, které se mohou skvěle doplňovat, ale rozhodně jedna nemůže nahrazovat druhou.“

Rozporuplnou odpověď podala **Radka (35 let, praxe 4 roky, ZŠ II.)** odpovídala takto:

„...někteří mě berou jako nutné zlo, někteří se chodí radit, když si nevědí rady, někteří mě chápou jako někoho, ke komu si můžou přijít postěžovat, nebo jako někoho, kdo jim pomůže. Někdy mě také chápou jako poradce ředitelky, teda jako součást širšího vedení školy. Také mě vidí jako spojku mezi pedagogicko-psychologickou poradnou a jinými institucemi, nebo jako někoho, kdo vede adaptační programy pro předškoláky, šestáky apod.“

Jana (49 let, praxe 7 let, ZŠ V.) přiznala dokonce pocit, že ji učitelé brali jako vetřelce. Sama tento stav popisuje takto: *„Od začátku práce na škole prezentuji své působení jako službu dětem, učitelům a rodičům a snažím se, aby tomu tak skutečně bylo. Zpočátku jsem měla pocit, že se někteří pedagogové cítí být mou přítomností trochu ohroženi spíš z neznalosti, dnes už ten pocit nemám. Dnes se cítím být plnohodnotným členem živého organismu školy, než si na mě někteří kolegové zvykli a začali s mou pomocí skutečně počítat, trvalo to asi dva roky. Zásadní je pro školního psychologa vždy postoj ředitele školy a míra jeho přesvědčení o potřebnosti psychologa na škole.“*

II. Jak k Vám přistupují žáci a jejich rodiče?

Ve všech pěti případech se všichni školní psycholožky shodly, jednoznačně kladně. Rodiče i žáci je navštěvují vcelku s důvěrou. Každá z odbornic k tomu dodává:

Dagmar, (49 let, praxe 9 let, ZŠ III.): *„V zásadě stejně. Někteří mě vyhledají po vybídnutí učitelem, někteří si mě najdou sami. To platí i o dětech. Rozhodně se nenaplnila obava, kterou jsem měla na začátku, že, jsem-li na půdě školy, ztrácím výhodu nezávislosti.“*

Tereza (31 let, praxe 2 roky, ZŠ IV.) dokonce se představila všem žákům, aby neměli strach z neznáma a mohla si tak s nimi vytvořit vztah založený na otevřenosti a důvěře. Sama k tomuto tématu vyjadřuje takto: *„Na začátku školního roku jsem obešla všechny*

třídy a se žáky jsem se snažila seznámit prostřednictvím her, diskuze o práci psychologa ve škole apod. Toto se osvědčilo, žáci pak mají větší důvěru, protože už pro ně nejsem tak cizí a někteří se potom nebojí přijít za mnou s nějakým problémem. Na chodbě vidím, že mě poznávají a zdravíme se, začíná se tedy budovat vztah mezi námi a snažím se získat jejich důvěru a také ji nezklamat.

Rodiče, kteří jsou informováni, také nemají problém se obrátit na mě s nějakým problémem, kontakty však nejsou tak časté, jak bych si přála. Na třídních schůzkách jsem obešla jen část tříd, abych se rodičům představila a nabídla své služby, zde ještě vidím rezervu. Nicméně rodiče, kteří sami přijdou s nějakým problémem, jsou většinou motivovaní a pracuje se mi s nimi dobře. Samozřejmě to ale neplatí ve všech případech, občas jsou motivy rodičů charakteru manipulativního a podobně.“

Tereza (27 let, praxe 1,5 roku, ZŠ I.) má zkušenosti takového charakteru: „...pro některé jsem další dospělý, který ovšem nehodnotí jejich školní ani jiné výkony, má čas na jejich názory a trápení a zachovává diskrétnost a anonymitu, pokud si to přejí. A především pro ty starší jsem něco mezi vrstevníkem a odborníkem. Snažím se, aby náš vztah byl co nejrovnocennější – nejsem někdo, kdo jim povede další kázání, ale možná jim pomůžu podívat se na situaci z různých úhlů a přemýšlet o souvislostech. Rodiče ke mně chodí v akutních situacích, uspořádat si myšlenky v rozbouřených emocích, většinou spíš pro uklidnění a uvědomění, že situace není tak děsivá, jak vypadá. Někdy jdou pro informace, co by pro jejich dítě bylo nejlepší – to je většinou prosím, ať potomka vezmou s sebou, bude-li ochotný, nebo ještě lépe, ať přijde sám. Hodně jim pomáhá pocit, že o jejich dítěti „někdo ví“ ve smyslu specifických potřeb vzdělávání, odlišností v osobnostních rysech nebo temperamentu atp. I když nemůžu říct, že by se škola jako celek s těmito informacemi nepracovala.“

Radka (35 let, praxe 4 roky, ZŠ II.) souhlasila s ostatním, sama ovšem uvádí případy, pro které za ní rodiče i žáci nejčastěji přicházejí:

„...když si nevědí rady s učením, nebo když si nevědí rady se svými dětmi. Navštěvují mě také žáci, kteří mají problémy s učitelem, nebo když mají problémy s chováním. Také mě využívají jako rádce ohledně rozhodnutí, na jakou střední školu mají jít, nebo v případě, že mají pocit, že je jim ubližováno.

Jana (49 let, praxe 7 let, ZŠ V.) s těmito názory souhlasí a konstatuje: „*Naším společným cílem je, aby škola byla pro děti přátelské a bezpečné prostředí, zrovna tak pro jejich rodiče, rodiče vnímáme hlavně jako partnery. V kontaktu s dětmi a rodiči převažuje důvěra a otevřenost. S dětmi řeším široké spektrum problémů od hádky s kamarádkou až po domácí násilí.*“

III. Jak na Vás nahlízejí pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí a jiné instituce, se kterými spolupracujete?

Většina z respondentek odpovídaly dosti rozporupně. Některé odpovídaly záporně, jiné odpovídaly neurčitě vzhledem k jejich minimálním zkušenostem s touto institucí.

Radka (35 let, praxe 4 roky, ZŠ II.): „*OSPOD většinou se mnou nekomunikuje, nepovažuje mě za „partnera“. Pedagogicko-psychologická poradna mě ovšem bere jako spolupracovníka ve škole.*“

Dagmar (49 let, praxe 9 let, ZŠ III.): „*Popravdě nevím. V kontaktu příliš nejsme. Tuto zkušenost mám spíš z poradny, kam pracovníci OSPODu tak nějak více tíhnou. Snad, že tato instituce je víc zaběhlejší, než instituce školního psychologa. Neudělala jsem však dobrou zkušenost s jedním ošetřujícím psychiatrem našeho žáka, kterého v podstatě fungování dítěte v reálu nezajímalo a bagatelizoval jeho slušný provoz, přes příšernou diagnózu.*“

Tereza (31 let, praxe 2 roky, ZŠ IV.): „*Zatím jsem ve své praxi kontaktovala OSPOD pouze jednou, kdy jsem žádala v konkrétním případě o konzultaci postupu. Jelikož jsem použila kontakt, který jsem dostala na schůzce a diskuzi o spolupráci pracovníků OSPODu a základních škol, věděla jsem, že mohu pomoc očekávat a také tak vše proběhlo. Moje představa o tom, jak na školní psychology nahlízejí pracovníci OSPODu je taková, že můžeme být především zdrojem dalších informací o dítěti.*“

Tereza (27 let, praxe 1,5 roku, ZŠ I.): „*Spolupráce s institucemi vně školy je minimální... Občas se vyskytne nějaká tendence k záškoláctví či potenciálně rizikové vztahy v kolektivu, vše se ale řeší hned v počátcích, pokud možno otevřeně s rodiči i studenty, a pokud je třeba, přistupuje se k intervenci, která se snaží problém napravit, ne potrestat. Pro individuální poradenství a zpracování krize jsou studentům (i rodičům a učitelům – ti ale tuto možnost využívají minimálně) otevřené dvakrát týdně mé dveře a*

také email a telefon v podstatě nepřetržitě pro akutní případy. Musím ještě podotknout, že na začátku svého působení jsem většinu institucí oslovila, seznámila se svým působením na škole a požádala o spolupráci, ale neodpověděla mi v podstatě jediná.“

Jana (49 let, praxe 7 let, ZŠ V.) je ovšem jiného názoru, její zkušenosti s pracovníky orgánu sociální péče a ochrany dětí jsou pozitivní: *„Nemohu odpovídat za ně, ale oboustranně se snažíme o pružnou spolupráci, opět založenou na vzájemné důvěře. Bez dobrého zázemí a spolehlivé sítě dalších spolupracovníků z terénu si lze kvalitní práci školního psychologa jen těžko představit.“*

IV. Jak Vás vnímá, podle Vás, veřejnost?

V tomto případě se všechny psycholožky shodly na tom, že jsou přijímány, pokud ví, kladně. Někdo si ovšem nebyl jistý. Jejich odpovědi vypadaly takto:

Radka (35 let, praxe 4 roky, ZŠ II.): *„Jako určitý luxus „, to za nás ve škole nebylo.“*
A jako odborníka na problémy s učením a chováním.“

Dagmar (49 let, praxe 9 let, ZŠ III.): *„Nevím. Odhadla bych, že díky medializaci čím dál lépe.“*

Tereza (31 let, praxe 2 roky, ZŠ IV.): *„Má zkušenost je taková, že mé okolí nevím ale jak široká veřejnost vnímá školního psychologa jako důležitou součást školního prostředí a že by měl být na škole samozřejmostí.“*

Tereza (27 let, praxe 1,5 let, ZŠ I.): *„Z těch pár informací a hodnocení, která se ke mně dostala, se zdá, že lidé vnímají potřebnost služeb psychologa ve škole a hodnotí kladně, že je mají studenti na dosah přímo ve škole, mnozí však vůbec netuší, v čem práce školního psychologa spočívá, což ovšem platí o náplni práce psychologů obecně.“*

Jana (49 let, praxe 7 let, ZŠ V.) odpovídala takto: *„Škola má ve svém okolí velmi dobrý zvuk, dojíždí spousta dětí ze spádových oblastí. Bohužel kapacita školy je již zcela naplněna, při letošním zápisu budeme muset většinu přespolních odmítnout.“*

V. Myslíte si, že Vaše funkce na škole má své opodstatnění a je pro školu důležitá?

Na poslední otázku odpovídaly respondentky kladně. Některé ovšem zastávaly názor, že se školy bez nich mohou obejít. Svoji funkci zde přesto zastávají dobře a jejich práce má smysl.

Zcela stoprocentně kladně odpovídaly tyto školní psychologky:

Dagmar (49 let, praxe 9 let, ZŠ III.): *„Rozhodně!! Mám pocit velmi smysluplné práce, která navíc velmi koresponduje s mým naturelem. Jsem samostatný praktik zaměřený na hledání funkčních řešení problémů.“*

Tereza (31 let, praxe 2 roky, ZŠ IV.): *„Myslím, že je velmi důležitá a že o tom nelze ani pochybovat. Těch výhod, které dobrý školní psycholog pro školu má, je mnoho.“*

Jana (49 let, praxe 7 let, ZŠ V.): *„Určitě, vnímám svou práci jako velice smysluplnou, zvláště v dnešní době, kdy jsou některé děti pod velikým tlakem rodičů a okolí.“*

A na závěr ty, které si nebyly úplně jisté:

Tereza (27 let, praxe 1,5 roku ZŠ I.): *„Vzhledem k návštěvnosti konzultačních odpolední a rozvíjející se spolupráce s výchovnou poradkyní a třídními učiteli si myslím, že smysl má. Neříkám, že je to nutnost mít na škole psychologa a že lecjaký empatický pedagog by nezvládl práci, kterou tu zastávám já. Ale pedagogům zbývá žalostně málo času, který by mohli věnovat „mimo-vyučovací“ tématické a práci se studenty. Mnozí to stejně dělají, zajímají se, i když by nemuseli, a často se také necítí kompetentní se do některých témat pouštět právě proto, že nemají dostatek času a prostoru a ani jim to vlastně dost dobře neumožňuje jejich pedagogická role a vztah se žákem. Tito, kteří nejsou lhostejní, takhle mohou studenta odkázat na mne - psychologa, nabídnout mu někoho bezpečného, kdo ten čas a prostor má a také to opakovaně dělají. Je to asi trochu odlehčení pro pedagogy, kteří se studentům chtějí věnovat i po lidské stránce.“*

Radka (35 let, praxe 4 roky, ZŠ II.): *„Upřímně si myslím, že škola může bez školního psychologa fungovat. Svě opodstatnění ale určitě má, může včas zachytit problémy, patologické jevy apod. a flexibilně a v celém systému řešit. Může být jakýmsi názorem,*

náhledem jakoby zvenčí jak pro učitele, tak pro vedení školy. Tím, že je na škole přímo, zná žáky, učitele i rodiče blíže než odborníci v pedagogicko-psychologické poradně či jinde. Pokud je jeho role ve škole jasně vytyčena může být nápomocen všem aktérům procesu – žákům, učitelům, rodičům.“

2. VYHODNOCENÍ ODPOVĚDÍ PEDAGOGICKÝCH PRACOVNÍKŮ

I. Má školní psycholog své místo na škole a je pro školu přínosem?

Ve všech osmi případech se učitelé naprosto shodli v tom, že funkce školního psychologa je důležitá. Skoro všichni odpověděli kladně jedním slovem ano. Kromě těchto případů:

Lenka (54 let, praxe 15 let, II ZŠ): „Školní psycholog má na škole určité místo, jeho působení může pomoci pedagogům řešit složitější situace.“

Petra (33 let, praxe 8 let, II ZŠ): „Určitě má a pro školu rozhodně přínosem je kvalitní psycholog samozřejmě.“

Magdalena (25 let, praxe 4 měsíce, ZŠ IV.): „Určitě. Je to někdo v neutrální roli, který není ani „na straně“ učitelů ani dětí.“

Zdeňka (54 let, praxe 30 let, ZŠ III.): „Ano, má svoji úlohu na škole. Je přínosem pro rodiče, žáky i pedagogy.“

II. Víte, jaká je náplň práce školního psychologa?

V tomto případě opět se všichni shodli na tom, že alespoň povědomí o činnosti školního psychologa mají. Zde máme některé z odpovědí:

Petra (33 let, praxe 8 let, ZŠ II): „Řeší problémy se žáky, spolupracuje s problémovými žáky, pomáhá při navazování kontaktů s novou školou, příp. novým učitelem apod.“

Ivana (49 let, praxe 26 let, ZŠ I.): „Ano, v rámci projektu kontroluji pracovní výkaz školního psychologa.“

Zdeňka (54 let, praxe 30 let, ZŠ III.): „*Vykonává poradenskou činnost, poskytuje konzultace pro rodiče, žáky, kantory, poskytuje pomoc při stmelování kolektivu, dělá psychologická vyšetření.*“

III. Je školní psycholog akceptován ze strany žáků a jejich rodičů?

I na tuto otázku všichni odpovídali kladně. Tudíž školní psycholog je akceptován ze strany rodičů i žáků. Největší problém byl spatřen v délce působení daného školního psychologa. Pokud je školní psycholog na škole krátce, je jasné, že důvěru ze strany rodičů nebude mít takovou jako je tomu u jiných školních psychologů působících na škole delší dobu. Respondenti odpovídali tedy takto:

Lenka (54, 15 let, ZŠ II.): „*ŠP u nás působí rok, žáci i rodiče se naučili řešit s ním problémy, vyhledávají jeho pomoc.*“

Petra (33 let, praxe 8 let, ZŠ II.): „*Většinou ano, když ne, tito žáci či rodiče nerespektují nikoho není to tedy vina psychologa.*“

Magdalena (25 let, praxe 4 měsíce, ZŠ III.): „*Myslím si, že by situace mohla být lepší (a snad taky bude), protože školní psycholožka do naší školy nastoupila teprve v září, a tak ji žáci i jejich rodiče ještě moc neznají.*“

Zdeňka (54 let, praxe 30 let, ZŠ III.): „*Ano, je akceptován. Bere si děti na konzultace i v průběhu vyučování, rodiče se sami se zájmem objednají ke konzultaci.*“

IV. Vyhledal(a) jste někdy pomoc školního psychologa, pokud ano, o jaký problém se jednalo?

Z osmi respondentů většina odpověděli kladně. Ve většině případů se jednalo o záškoláctví a šikanu.

Lenka (54 let, praxe 15 let, ZŠ II.): „*Vyhledala několikrát, šlo o výchovné problémy.*“

Petra (33 let, praxe 8 let, ZŠ II.): „*Ano, vyhledala, problémový (agresivní) žák s psycholožkou navázali výborný vztah a zdá se, že spolupráce bude fungovat; nebo např. při pocitu žáky, že ji jako její učitelka nemám ráda, a proto ji hodnotím špatně (vše se vysvětlilo, dnes se žákyní, která již naši školu opustila, dál komunikuji).*“

Lenka (48 let, praxe 18 let, ZŠ IV.): „*Ano, šikana ve třídě.*“

Magdalena (25 let, praxe 4 měsíce, ZŠ IV.): „*Práce s jednou problémovou třídou. Školní psychologka v dané třídě zahájila program na atmosféru ve třídě.*“

Zdeňka (54, praxe 30 let, ZŠ III.): „*Ano, jednalo se o záškoláctví 2 žaček. A dále o šikanu ve třídě.*“

Valdemara (47, praxe 11 let, ZŠ III.): „*Mnohokrát, na naší škole se zatím na štěstí daří již několik let sehnat prostředky na práci školního psychologa. Vzhledem k tomu, že na škole máme též třídy pro žáky s poruchami učení, se školním psychologem spolupracuji celkem běžně. Všechny problémy, které jsem kdy se školním psychologem řešila si jistě nevzpomenu. Ale na které si vzpomínám se týkaly na příklad podezření na chování některých jedinců, které by časem mohlo přerůst v šikanu školní psycholog použil sociogram a pracoval s kolektivem ve třídě, nebo řešení nezdravě impulzivního chování jistého žáka, závažný podvod jinak bezproblémové žákyně, konzultace řešení psychologických problémů, se kterými se mi kdysi svěřil jeden žák. Měl sebepoškozovat se kvůli ztracené lásce a podobně.*“

V. Je školní psycholog akceptován ze strany pedagogického sboru?

Na poslední otázku naprosto všichni odpovídali ano. Tedy školní psycholog je součástí pedagogického sboru, je plně respektován. Zde jsou některé z odpovědí:

Lenka (54 let, praxe 15 let, ZŠ II.): „*Kladně, je součástí pedagogického sboru.*“

Petra (33 let, praxe 8 let, ZŠ II.): „*Naprosto, máme štěstí na výbornou psychologku.*“

Zdeňka (54 let, praxe 30 let, ZŠ III.): „*Ano, je akceptován. Poradí učitelům, má bohaté zkušenosti z praxe...*“

Valdemara,(47 let, praxe, 11 let ZŠ III.): „*Řekla bych, že nejen akceptován, ba přímo vítán*“

9. ZÁVĚRY VÝZKUMU

Na závěr diplomové práce se provede syntéza zjištěných dat pomocí tabulek, kde ke každému výroku, školních psychologek, se přiřadily kódy, na jejichž základě lze zjistit, zda výzkum splnil stanovené cíle výzkumu.

Cíl výzkumu č. 1: Školní psycholog je na základní škole brán jako rovnocenný partner ostatních členů pedagogického sboru.

Výzkumná otázka I. Jak Vás, jako školního psychologa, vnímá pedagogický sbor?

Tabulka 1

DOBA PŮSOBENÍ NA ZŠ	IDEÁLNÍ STAV	NEGATIVNÍ ZKUŠENOSTI	MÁLO ZKUŠENOSTÍ
Radka, ZŠ II, 4 roky		„Někteří jako nutné zlo...“	
Tereza, ZŠ I., 1,5 roku	„Školu, kde nyní působím jako školní psychologka, jsem i sama vystudovala... ...šla jsem do známého prostředí a přijali mne velice vstřícně...“		
Tereza, ZŠ IV., 2 roky	„...na této škole mě z mého pohledu pedagogové vnímají, až na malé výjimky, jako někoho, kdo jim může pomoci...“		„Na současné škole působím teprve krátce, od září, teprve 4 měsíce.“
Jana, ZŠ V., 7 let	„Dnes se cítím být plnohodnotným členem živého organismu školy...“	„Zpočátku jsem měla pocit, že se někteří pedagogové cítí mou přítomností ohroženi spíše z neznalosti.“	
Dagmar, ZŠ III., 9 let	„Podle mého soudu dobře. Jako pomocníka, spojence...“		

Z výše uvedené tabulky lze říci, že důležitou roli, v úspěšném přijetí školního psychologa na škole, hraje doba působení psychologa na škole, kdy se nováček může

zpočátku setkat s nedůvěrou ze strany pedagogického sboru, která však vyplývá z neznalosti. Pedagogové nevědí, kam mají školního psychologa zařadit, jakou funkci na škole zastává apod., proto školní psycholog potřebuje čas, aby se mohl seznámit s pedagogickým sborem, „komunikovat“ s ním. Školní psycholog by měl umět ukázat, že je tam proto, aby pomáhal. Pokud se jeho práce nestane pro jednotlivé pedagogy jakýmsi stigmatem, pak je možné, že se školní psycholog stane součástí školy jako takové. Ovšem může se také stát, že se školní psycholog také setká s iracionálním odporem ze strany některých učitelů, kteří jej nemusí uznávat kvůli negativním zkušenostem z minulosti, nebo jsou ovlivněni předsudky typu: „*Tohle za nás nebylo.*“ V takovém případě je, dle mého názoru, značně obtížné měnit názory těchto lidí a vůbec s nimi spolupracovat.

Výzkumná otázka II. Má školní psycholog své místo na škole a je pro školu přínosem?

Tabulka 2

DOBA PŮSOBENÍ NA ZŠ	KLADNÉ HODNOCENÍ
Petra ZŠ II., 8 let praxe	„ <i>Určitě má a pro školu rozhodně přínosem je...</i> “
Magdalena ZŠ IV., 4 měsíce praxe	„ <i>...je to někdo v neutrální roli, který není ani na straně učitelů, ani dětí...</i> “
Zdeňka, ZŠ III., 30 let praxe	„ <i>je přínosem pro rodiče, žáky i pedagogy...</i> “
Václav ZŠ I., 10 let praxe	„ <i>Ano, v obou případech.</i> “
Lenka ZŠ II., 15 let praxe	„ <i>...jeho působení může pomoci pedagogům řešit složitější situace...</i> “
Ivana ZŠ I., 26 let praxe	„ <i>Ano</i> “
Lenka ZŠ IV., 18 let praxe	„ <i>Ano</i> “
Valdemara ZŠ III., 11 let praxe	„ <i>Určitě má své místo a je přínosem, jak pro pedagogy, tak pro žáky a i pro jejich rodiče.</i> “

Z výše uvedených informací jednoznačně vyplývá, že školní psycholog, podle těchto učitelů, plní na škole svou funkci a práce školního psychologa je z jejich pohledu smysluplná. Pomáhá řešit složité situace, jak se vyjádřila Lenka ZŠ II., 15 let praxe, s nimiž si mnohdy samotní učitelé nevědí rady.

Výzkumná otázka III. Víte, jaká je náplň práce školního psychologa?

Tabulka 3

DOBA PŮSOBENÍ NA ZŠ	ZÁKLADNÍ POVĚDOMÍ	ZNALOST PRÁCE Š. P.
Petra ZŠ II., 8 let praxe		„Řeší problémy se žáky, spolupracuje s problémovými žáky, pomáhá při navazování kontaktů s novou školou, popřípadě s novým učitelem.“
Magdalena ZŠ IV., 4 měsíce praxe	„Ano“	
Zdeňka, ZŠ III., 30 let praxe		„Vykonává poradenskou činnost, poskytuje konzultace pro rodiče, žáky, kantory, poskytuje pomoc při stmelování kolektivu, dělá psychologická vyšetření.“
Václav ZŠ I., 10 let praxe	„Základní povědomí mám.“	
Lenka ZŠ II., 15 let praxe	„Jen rámcově.“	
Ivana ZŠ I., 26 let praxe		„Ano, v rámci projektu kontroluji pracovní výkaz školního psychologa.“
Lenka ZŠ IV., 18 let praxe	„Ano“	
Valdemara ZŠ III., 11 let praxe		„Domnívám se, že ano. Pomáhá při řešení různých problémů, výukových, pomáhá se slabými neprospívajícími žáky, poskytuje pomoc při podezření na poruchy učení, pomáhá s výchovnými problémy, kolektivem vůbec...může být jistě nápomocen i při řešení osobních problémů jednotlivých žáků, případně i pracovníků školy...“

Tabulka číslo 3 jasně prokazuje fakt, že někteří pedagogové mají alespoň základní povědomí o činnosti školního psychologa na škole. Ostatní znají pracovní náplň školního psychologa velmi dobře. To může být způsobeno z různých důvodů. Buď se školním psychologem spolupracovali, nebo se školní psycholog sám představil prostřednictvím úvodních schůzek, besed, kde se pedagogové mohli dozvědět o samotném školním psychologovi více. Dle mého názoru je znalost pracovní náplně

velmi důležitá, protože poukazuje na to, v jakém kontaktu jsou jednotliví učitelé se školním psychologem. Pokud s ním budou spolupracovat, budou s ním komunikovat, pak by měli vědět, s čím se na něj mohou obrátit a s čím nikoliv.

Celkově k výzkumnému cíli č. 1. a to, že **školní psycholog je na základní škole brán jako rovnocenný partner ostatních členů pedagogického sboru**, lze říci, že vždy proto, aby se školní psycholog stal součástí pedagogického sboru a celkově byl včleněn do školního prostředí, je k tomu nutné mít zapotřebí dostatek času, aby si na něj ostatní učitelé zvykli, navzájem se „otřukali“ a aby k sobě našli cestu. Školní psycholog by měl umět dát najevo hned v prvním okamžiku, co od něj ostatní mohou očekávat. Poskytnutím informací o své činnosti tak může zabránit tomu, že by se ho někdo mohl případně z neznalosti stranit, nebo ho snad dokonce odsuzovat. Z výše uvedené analýzy ovšem vyplývá, že se začlenění do kolektivu podařilo většině z uvedených psychologek. Většina z nich své služby učitelům totiž představila a učitelé tak nemuseli mít strach z „neznáma“. Dokonce se učitelé shodli na tom, že působení školního psychologa na škole má svůj smysl, protože se psycholog na půdě školy dostává do jakési neutrální pozice, není na straně dětí, rodičů ani učitelů, tudíž lze předpokládat, že svou roli bude vykonávat s objektivním odstupem a že jej budou jeho klienti (žáci, učitelé apod.) právě proto spíše kontaktovat, než někoho, kdo je do dané situace zapleten, a tak může poté rozhodovat subjektivně, na základě svých pocitů, tudíž se poté může takový člověk snadno dopustit omylu.

Funkce školního psychologa na základní škole je důležitá a dle mého názoru nepostradatelná, protože může pedagogům předat důležité informace o životě a o problémech na škole, kterých si pedagog nemusí během své často hektické praxe ani všimnout a navíc školní psycholog může pomoci při řešení problémů, se kterými si učitelé nemusejí umět vždy poradit. Nelze ovšem říci, že psychologie může nahradit pedagogiku, ale že se mohou navzájem doplňovat ku prospěchu všech.

Cíl výzkumu č. 2: Práce školního psychologa je akceptována a je brána ze strany učitelů, žáků a jejich rodičů jako přínos.

Výzkumná otázka II. **Jak k Vám přistupují žáci a jejich rodiče?**

Tabulka 1

DOBA PŮSOBENÍ NA ZŠ	PREZENTACE	DŮVĚRA	KONKRÉTNÍ PROBLÉMY
Radka ZŠ II., 4 roky		<i>„Žáci i rodiče s důvěrou.“</i>	<i>„Děti přicházejí za mnou, když si nevědí rady s učením, když mají problémy s učitelem. Rodiče když si nevědí rady se svými dětmi...“</i>
Tereza ZŠ I., 1,5 roku	<i>„Jsme malá škola, tudíž si troufnu říct, že všichni mě určitě několikrát viděli a docela dost studentů znám jménem...“</i>	<i>„Pro některé jsem další dospělý, který ovšem nehodnotí jejich školní ani jiné výkony, má čas na jejich názory a trápení...“</i>	<i>„Rodiče ke mně chodí v akutních situacích, uspořádat si myšlenky v rozbouřených emocích, většinou spíš pro uklidnění a uvědomění si, že situace není tak děsivá, jak vypadá...“</i>
Tereza ZŠ IV., 2 roky	<i>„...se žáky jsem se snažila seznámit prostřednictvím her, diskuze o práci psychologa ve škole...“</i>	<i>„...žáci pak mají větší důvěru, protože už pro ně nejsem tak cizí...“</i>	<i>„Rodiče, kteří jsou informováni, také nemají problém se obrátit na mě s nějakým problémem, kontakty však nejsou tak časté...“</i>
Jana ZŠ V., 7 let	<i>„Naším společným cílem je, aby škola byla pro děti přátelské a bezpečné prostředí...“</i>	<i>„V kontaktu s dětmi a rodiči převažuje důvěra a otevřenost...“</i>	<i>„S dětmi řeším široké spektrum problémů, od hádky s kamarádkou až po domácí násilí.“</i>
Dagmar ZŠ III., 9 let	<i>„Někteří mě vyhledají po vybidnutí učitelem, někteří sami.“</i>		

I v tomto případě je patrné to, že pokud chce školní psycholog získat důvěru rodičů a jejich dětí, tedy žáků, musí se umět dobře prezentovat. Pokud budou děti a jejich rodiče vědět, co školní psycholog vykonává a jak jim může takový psycholog pomoci, nebudou mít strach z neznáma a zvýší se pravděpodobnost, že za takovým odborníkem přijdou, když budou potřebovat. Poté již záleží na školním psychologovi, ale také i na samotných rodičích a jejich dětech, jak spolu budou vycházet. Velkou výhodou školního psychologa je fakt, že nehodnotí žáky z hlediska jejich výkonu, ani nikterak jinak, pouze si s žáky „povídá“, komunikuje a pokud žáci i rodiče chtějí, může jim poskytnout i možné řešení, na kterém se ovšem musí podílet obě dvě strany. Nikoliv pouze školní psycholog, jak tomu z rozhovorů v některých případech vyplynulo.

Výzkumná otázka III. Je školní psycholog akceptován ze strany žáků a jejich rodičů?

Tabulka 2

DOBA PŮSOBNÍ NA ZŠ	AKCEPTACE	OTÁZKA ČASU
Petra ZŠ II., 8 let	<i>„Většinou ano, když ne, tito žáci či rodiče nerespektují nikoho, není to tedy vina psychologa.“</i>	
Magdalena ZŠ IV., 4 měsíce		<i>„Myslím si, že by situace mohla být lepší...protože školní psycholožka do naší školy nastoupila teprve v září, a tak ji žáci i jejich rodiče ještě moc neznají.“</i>
Zdeňka ZŠ III., 30 let	<i>„Ano, je akceptován. Bere si děti na konzultace v průběhu vyučování...rodiče se sami se zájmem objednají ke konzultaci...“</i>	
Václav ZŠ I., 10 let	<i>„Podle mých informací ano.“</i>	
Lenka ZŠ II., 15 let	<i>„Školní psycholog u nás působí rok, žáci i rodiče se naučili řešit s ním problémy, vyhledávají jeho pomoc.“</i>	
Ivana ZŠ I., 26 let	<i>„Ano“</i>	
Lenka ZŠ IV., 18 let	<i>„Ano“</i>	
Valdemara ZŠ III, 11 let	<i>„Dle mé zkušenosti ano.“</i>	

Akceptace, přijetí školního psychologa na základní škole je závislé na mnoho faktorech. Z výše uvedené tabulky je patrné, že hlavním faktorem ovlivňující jeho přijetí se stal opět čas. Rodiče i jejich děti potřebují vědět, že „nějaký“ školní psycholog na škole je a potřebují vědět, co dělá a jak jim může pomoci.

Cíl výzkumu č. 2 a to **práce školního psychologa je akceptována a je brána ze strany učitelů, žáků a jejich rodičů jako přínos**, lze zkoumat z mnoha hledisek. V tomto průzkumu je patrné to, že míra akceptace školního psychologa je závislá na mínění pedagogického sboru, tedy na jejich subjektivním pocitu. Nelze tedy takové šetření generalizovat, ovšem z uvedené analýzy a z celkového šetření všech rozhovorů s učiteli, lze říci, že přijetí školního psychologa do úzkého kruhu pedagogického sboru, je závislé na době působení školního psychologa na dané škole. Pokud školní psycholog na škole působí teprve krátce, jako tomu bylo u Terezy ZŠ IV., která na škole působí 4 měsíce (ovšem praxi v oboru má 2 roky), pak bude míra akceptace mnohem nižší než u jiných školních psycholožek, které na tomto postu jsou již 7 až 9 let. Mezi další okolnosti mající vliv na uznání funkce školního psychologa na škole, mohou patřit sympatie mezi pedagogy a psychologem, jež mohou a nemusí mít vliv na jejich budoucí spolupráci, dále průbojnost školního psychologa, jak se dokáže prosadit a zviditelnit apod.

Z rozhovorů ovšem vyplynul fakt, že si většina psycholožek dokázala získat ze strany rodičů a jejich dětí respekt a důvěru. Rodiče, pokud jsou dostatečně informováni o práci školního psychologa, sami jej v případě nutnosti a potřeby kontaktují a ve většině případů s ním vřele spolupracují, kromě výjimek, o kterých mluvila psycholožka Tereza ZŠ IV., 2 roky praxe „...to ale neplatí ve všech případech, občas jsou motivy rodičů charakteru manipulativního apod...“

Cíl výzkumu č. 3: Pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí a jiné instituce se školním psychologem vřele spolupracují.

Výzkumná otázka III.: **Jak na Vás nahlízejí pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí jiné instituce, se kterými spolupracujete?**

Tabulka 1

DOBA PŮSOBENÍ NA ZŠ	PEDAGOGICKO- PSYCHOLOGICKÁ PORADNA	ORGÁN SOCIÁLNĚ- PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ	OSTATNÍ INSTITUCE
Radka ZŠ II., 4 roky	<i>„...jako spolupracovníka ve škole...“</i>	<i>„OSPOD většinou se mnou nekomunikuje, nepovažuje mě za partnera.“</i>	<i>„Ostatní instituce celkem vstřícně.“</i>
Tereza ZŠ I., 1,5 roku			<i>„Spolupráce s institucemi vně školy je minimální...“</i>
Tereza ZŠ IV., 2 roky		<i>„Moje představa o tom, jak na školní psychology nahlízejí pracovníci OSPODU je taková, že může být především zdrojem dalších informací o dítěti.“</i>	
Jana ZŠ V., 7 let		<i>„...oboustranně se snažíme o pružnou spolupráci, opět založenou na vzájemné důvěře. Bez dobrého zázemí a spolehlivé sítě dalších spolupracovníků z terénu si lze kvalitní práci škol. psychologa jen těžko představit...“</i>	
Dagmar ZŠ III., 9 let		<i>„V kontaktu příliš nejsme. Tuto zkušenost mám spíš z poradny, kam pracovníci OSPODU tak nějak víc táhnou...“</i>	

Z jednotlivých rozhovorů vyplývá, že školní psychologové mají dobré zkušenosti spíše s pedagogicko-psychologickou poradnou. Orgán sociálně-právní ochrany dětí si pravděpodobně na funkci školního psychologa na škole teprve zvyká, proto je jejich spolupráce minimální. Některé z psychologů se ovšem shodly na tom, že práce školního psychologa na škole může být neocenitelným zdrojem informací o dítěti, protože jsou s nimi v přímém kontaktu.

Výzkumná otázka IV. Jak Vás vnímá, podle Vás, veřejnost?

Tabulka 2

DOBA PŮSOBENÍ NA ZŠ	LUXUS	KLADNÉ HODNOCENÍ	NEVÍ
Radka ZŠ II., 4 roky	<i>„Jako určitý luxus, to za nás ve škole nebylo.“</i>	<i>„Jako odborníka na problémy s učením a chováním.“</i>	
Tereza ZŠ I., 1,5 roku		<i>„...lidé vnímají potřebnost služeb psychologa ve škole a hodnotí kladně, že je mají studenti na dosah přímo na škole...“</i>	<i>„...mnozí však vůbec netuší, v čem práce školního psychologa spočívá...“</i>
Tereza ZŠ IV., 2 roky		<i>„...mé okolí ...vnímá školního psychologa jako důležitou součást školního prostředí a že by měl být na škole samozřejmostí...“</i>	
Jana ZŠ V., 7 let		<i>„...škola má ve svém okolí velmi dobrý zvuk, dojíždí spousta dětí ze spádových oblastí...“</i>	
Dagmar ZŠ III., 9 let			<i>„Nevím. Odhadla bych, že díky medializaci čím dál lépe.“</i>

Veřejnost, v tomto případě nejbližší okolí školních psychologů, práci školního psychologa na škole vnímají, ve většině případů, jako velmi potřebnou. Mezi výhodami

se skvěla právě přítomnost psychologa přímo na škole, kdy je kdykoliv k dispozici pro studenty pro rodiče i pro samotné učitele.

K cíli výzkumu č. 3 a to, že **pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí a jiné instituce se školním psychologem vřele spolupracují**, lze říci, že je potřeba získat více času pro vytvoření lepší sítě spolupráce mezi školním psychologem a orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Tento orgán, jak již bylo řečeno, potřebuje pravděpodobně více času k tomu, aby si na roli školního psychologa zvykl.

ZÁVĚR

Diplomová práce se zabývala funkcí školního psychologa na základní škole.

V teoretické části bylo přesně vysvětleno, co je to školní psychologie, pedagogická psychologie a bylo přihlédnuto také na historické kořeny těchto vědních disciplín. Z čehož vyplynulo, že se jedná o dvě vědní disciplíny, které se doplňují a navzájem na sebe navazují. Stejně jak je tomu v teoretické části, je tomu i v praktické části. Práce učitele by měla být v ideálním případě doplňována činností školního psychologa. Diplomová práce nechce bagatelizovat působení pedagogů na základních školách a přímo tvrdit to, že potřebují nezbytnou pomoc školních psychologů, ale chce říci, že funkce školního psychologa může v mnohých situacích pomoci, právě pro svoji objektivitu, nezainteresovanost a odlišný úhel pohledu na věc. Školní psycholog přeci stojí na neutrální půdě, neučí studenty, pouze se stává jakousi spojkou mezi učiteli, rodiči a ostatními institucemi, a aby tento pomyslný most mohl fungovat, je zde nutná spolupráce.

Dále byl rozebrán systém poradenství ve školství, kam patří speciálně poradenská zařízení, či zde byla vytvořena analýza školní psychologie na Slovensku a u nás v České republice. Práce se podrobně zabývala tím, jakým způsobem školní psycholog pracuje a jaké metody používá, nedílnou součástí této analýzy se stala také etika samotné školní psychologie.

V praktické části se provedla analýza a syntéza rozhovorů s jednotlivými psycholožkami a učiteli působících na těchto školách. V podstatě vyšlo najevo to, že práce školního psychologa na základní škole je velmi důležitá, i přesto že je to funkce v českém prostředí značně nová. Pedagogové a širší veřejnost tuto možnost vítají s otevřenou náručí. Vzhledem k narůstajícímu počtu dětí s určitými handicapami, problémy s učením, či vzhledem k narůstajícímu počtu žáků dostávajících se do styku s šikanou nebo s jinými formami násilí, je působení školního psychologa na těchto pracovištích přímo nezbytností.

Prostřednictvím výzkumného procesu se tedy dokázalo potvrdit, že práce školního psychologa se může pro samotné učitele stát jakýmsi odlehčením. Pokud chce učitel, aby se na jeho žáka nahlíželo také z psychologického hlediska, pak jej může poslat ke

školnímu psychologovi, který zná školní prostředí, je jedním z nich, nemusí za ním dojíždět nikam daleko, a proto dokáže lépe rozpoznat příčiny problémů daného žáka nebo učitele.

Dále většina respondentů se shodla na tom, že z velké části rodiče ochotně spolupracují se školním psychologem, jsou spokojeni a taktéž vítají školního psychologa jako erudovanou pomoc, jež je poskytována jejich ratolestem, na které je nahlíženo také z hlediska jejich pocitů, motivů či emocí. Školní psycholog se tak může stát pro všechny zúčastněné velmi žádanou pomocí při hledání konstruktivního řešení zdánlivě neřešitelných problémů.

Ohledy ovšem musíme taktéž brát na otázky týkajících se sympatií mezi školními psychology, pedagogy, institucemi a dalšími, se kterými školní psychologové přicházejí do styku. V podstatě pokud si dané osobnosti doslova nesednou, tak může být jejich spolupráce značně problematická. Přičemž je nutné zmínit to, že sympatie nezávisí na věku, vzdělání apod., ale vždy na osobnosti daných aktérů.

Úspěšné přijetí samotného školního psychologa tedy také závisí na sympatiích, komunikaci, otevřenosti a toleranci. Školní psycholog musí být tedy osobností s velkým o, který si dokáže nenásilnou formou podmanit jak učitele, žáky, tak také jejich rodinu a v neposlední řadě také další organizace, se kterými v případě potřeby musí spolupracovat.

Školní psycholog musí být také dobrým manažerem a obchodníkem. Přichází totiž na trh se svojí kůží, kterou musí umět prodat, a aby byl úspěšným a každý jej znal, obchází třídy, představuje se a vysvětluje, co dělá a jak může svým potenciálním klientům pomoci.

Lze konstatovat, že by mělo být působení školního psychologa na základní škole, naprostou samozřejmostí, protože snad každá škola, obzvlášť základní škola, se potýká s problémovými žáky, na které nemají pedagogové bohužel tolik času, aby se mohli věnovat jejich chování i z jiných hledisek, než jak je tomu zvykem, tedy z hlediska jejich prospěchu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A ZDROJŮ

KNIHY

ČÁP, Jan, MAREŠ, Jiří, *Psychologie pro učitele*, Praha, Portál, 2001, 656 s., ISBN 80-7178-463-X

GABURA, Ján., PRUŽINSKÁ, Jana., *Poradenský proces*, Praha, Sociologické nakladatelství, 1995, 147 s., ISBN 80-85850-10-9

GEIST, Bohumil, *Psychologický slovník*, Praha, Vodnář, 2000, 430 s., ISBN 80-86226-07-7

HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena, *Psychologický slovník*, Praha, Portál 2000, 776 s., ISBN 978-80-7367-569-1

HARTL, Pavel, *Stručný psychologický slovník*, Praha, Portál, 2004, 312 s., ISBN 80-7178-803-1

HENDL, Jan., *Kvalitativní výzkum*, Praha, Portál, 2005, 408 s., ISBN 978-80-7367-485-4

HRABAL, Vladimír., *Pedagogicko-psychologická diagnostika žáka*, Praha, Karolinum Praha, 2002, 198 s., ISBN 80-0422-149-1

KLIMEŠ, Lumír, *Slovník cizích slov*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1986, 816 s.

KOHOUTEK, Rudolf a kol., *Základy pedagogické psychologie*, Brno, Akademické nakladatelství, 1996, 184 s. ISBN 80-858-679-4

KOHOUTEK, Rudolf, *Dějiny psychologie pro pedagogy*, Brno, Masarykova univerzita v Brně, 2008, 120 s., ISBN 978-80-210-4540-8

LAŠEK, Jan, *Sociálně psychologické klima školních tříd a školy*, Hradec králové, Gaudeamus, 2001, 162 s., ISBN 978-80-7435-220-1

LAZAROVÁ, Bohumíra, *Netradiční role učitele*, Brno, Paido, 2008, 70 s., ISBN 8073151154

MATĚJČEK, Zdeněk, *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*, Praha, Státní pedagogické nakladatelství, 1992, 223 s., ISBN 8073151154

MOŽNÝ, Ivo, *Rodina a společnost*, Praha, Sociologické nakladatelství (Slon), 2008, 312 s., ISBN 978-80-86429-87-8

PIPEKOVÁ, Jarmila, *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, Brno, Paido (edice pedagogické literatury), 2006, 404 s., ISBN 8073151200

POL, Milan, *Škola v proměnách*, Brno, Masarykova univerzita, 2007, 194 s., ISBN 978-80-210-4499-9

PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, *Pedagogický slovník*, Praha, Portál, 2003, ISBN 80-7178-772-8.

SILLAMY, Norbert, *Psychologický slovník*, Olomouc, Univerzita Palackého v Olomouci, 2001, 246 s., ISBN 8024402491

STRICKLAND, Bonnie, *The Gale Encyklopedia of Psychology*, Farmington Hills, Gale Group, 2001, 701 s., ISBN 0-7876—4786-1

ŠVARŤÍČEK Roman, ŠEĐOVÁ Klára, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*, Praha, Portál, 2007, 240 s., ISBN 978-80-7367-313-0

VALENTA, Milan, MÜLLER, Oldřich, *Psychopedie*, Praha, Parta, 2004., 386 s., ISBN 80-7320-063-5

VÝROST, Jozef, SLAMĚNÍK, Ivan, *Sociální psychologie*, Praha, Grada, 2008, 416 s., ISBN 978-80-247-1428-8

ČASOPISY A NOVINY

ŠTECH, Stanislav, *Sonda do profese školního psychologa v ČR.*, Praha, CZ Pedagogika, 2001, roč. 51, mimoř.č., s. 47-55 str.

INTERNETOVÉ ZDROJE

Mayer G., *Pedagogická psychologie*, Německo, 1884,

http://www.phil.muni.cz/wups/Members/stranska/pedagogicka_psychologie.doc

[online]

Sbírka zákonů č 561 /2004 Sb., *o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání*, <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon> , [online]

ZAPLETALOVÁ, Jana, Co dělá školní psycholog,

pf.ujep.cz/user_files/skolni%20psycholog.pdf [online]

Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy ČR 2011 *Příloha II*,

<http://www.msmt.cz/file/18656> [online]

Poradenský systém v ČR, <http://www.msmt.cz/socialni-programy/specialni-vzdelavani>,

[online]

Speciálně pedagogická centra v Jihočeském kraji,

<http://www.pppcb.cz/attachment/20120406105403833487830.pdf>, [online]

Speciální pedagogické centrum pro vady řeči, [http://www.zslogopedicka-](http://www.zslogopedicka-tnv.cz/viewpage.php?page_id=2)

[tnv.cz/viewpage.php?page_id=2](http://www.zslogopedicka-tnv.cz/viewpage.php?page_id=2), [online]

Speciálně pedagogické centrum pro sluchově postižené v Českých Budějovicích

http://www.css.krumlov.cz/index.php?page=org_detail&id=4445f54b617bf, [online]

Historie školy, <http://www.sluchpostcb.cz/historie-skoly/>, [online]

Středisko výchovné péče v Českých Budějovicích,

http://www.dduhomole.cz/svp_cb.htm, [online]

Školní psycholog, dostupné z webových stránek:

http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/%C5%A0koln%C3%A

[D_psycholog](http://wiki.rvp.cz/Knihovna/1.Pedagogick%C3%BD_lexikon/S/%C5%A0koln%C3%A) [online]

Učitel'ské noviny (č.37/2005), <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=4182>, [online]

Asociácia školskej psychologie AŠP, <http://www.aspsr.sk/> [online]

Slovenská legislativa,
http://www.aspsr.sk/index.php?option=com_wrapper&view=wrapper&Itemid=194, [online]

Školský psychológ na Slovensku, <http://www.aspsr.sk/skolsky-psycholog/na-slovensku>, [online]

Dokumenty- Pracovní náplň školního psychologa pro práci s rodiči, pedagogy a dalšími spolupracujícími subjekty <http://www.schoolpsychology.cz/>, [online]

ŤOPEK, Martin, Idnes.cz (29. Března, 2013), http://pardubice.idnes.cz/rodice-nevi-jak-deti-jejich-hadky-trapi-rika-skolni-psycholozka-pvy-/pardubice-zpravy.aspx?c=A130329_1910704_pardubice-zpravy_jah[online]

KYRŠOVÁ, Monika, *Psychologické poradenství a diagnostika*, <http://www.psycha.cz/diagnostika.php>, [online]

FRIEDMANN, Zdeněk., *Úvod do pedagogické diagnostiky*, http://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/pedag_diagnostika.pdf, [online]

Malečková Kateřina, *Role školního psychologa na základních školách*, http://theses.cz/id/vhjoe4/BP_Malekov.pdf, [online]

BRAUN, Richard., *Diagnostika vztahů ve školní třídě*, <http://www.spp.ipp.cz/sites/studijni-materialy/pdf/Diagnostika-vztahu-ve-tride.pdf>, [online]

MAREŠ, Jiří, *Morální, etické a sociální aspekty školního klimatu*, http://www.klima.pedagogika.cz/skola/doc/04_1.pdf, [online],

Oakland T., Goldmanová S., *Etické normy práce školního psychologa*,
<http://www.spp.ippp.cz/sites/metodicke-informace/pdf/eticke-normy-prace-sp.pdf>,
[online]

National association of school psychologists,
http://www.nasponline.org/about_sp/whatis.aspx, [online]

History of school psychology timeline, http://www.nyasp.org/pdf/sp_timeline.pdf,
[online]

KAVENSKÁ, Veronika a kol., Výzkum v oblasti školní psychologie v České republice,
<http://e-psycholog.eu/pdf/kavenska-et-al.pdf>, [online]

Vyhláška č 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-72-2005-sb-1>,
[online]

Center on Personnel Studies in Special Education
<http://copsse.education.ufl.edu/copsse/docs/IB-4/IB-4.pdf>, [online]

Metodický pokyn upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče,
www.msmt.cz/dokumenty/metodicky-pokyn-upresnujici-podminky-cinnosti-stredisek-vychovne-pece, [online]

HOLDER, K., C., When did „withitness“ become more important than educational psychology, Northern Michigan University,
<http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED491707.pdf> [online]

PACNEROVÁ, Helena, *Psychologists in the educational systém of the czech republic*,
<http://www.nepes.eu/?q=node/354> [online]

Professional Practice Guidelines for School Psychologists in Canada,
<http://www.cpa.ca/cpsite/userfiles/Documents/publications/CPA%20Guideline%20Practice.pdf> [online]

Funkce a činnost ředitele školy, <http://www.zsmsdolnilanov.cz/wp-content/uploads/v%C3%BD%C5%88atek-ze-%C5%A0kolsk%C3%A9ho-z%C3%A1kona-o-%C5%A1kolsk%C3%A9-rad%C4%9B.pdf>, [online]

PŘÍLOHY

PŘEPIS ROZHOVORŮ SE ŠKOLNÍMI PSYCHOLOŽKAMI

ROZHOVOR Č. 1

Jméno: Dagmar

Věk: 49

Doba působení na škole: 9 let

1) Jak Vás, jako školního psychologa, vnímá pedagogický sbor?

„Podle mého soudu dobře. Jako pomocníka, spojence, někdy jako zpovědníka. Někteří učitelé se obracejí často, ale jsou i tací, co mě nepotřebovali ani jednou. Někteří řeší jen pracovní problémy, někteří se svěří i se soukromými. V zásadě ale cítím, že kontakt se mnou pro ně není stigma a má smysl.“

2) Jak k Vám přistupují žáci a jejich rodiče?

„V zásadě stejně. Někteří mě vyhledají po vybídnutí učitelem, někteří si mě najdou sami. To platí i o dětech. Rozhodně se nenaplnila obava, kterou jsem měla na začátku, že, jsem-li na půdě školy, ztrácím výhodu nezávislosti.“

3) Jak na Vás nahlízejí pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí a jiné instituce, se kterými spolupracujete?

„Popravdě nevím. V kontaktu příliš nejsme. Tuto zkušenost mám spíš z poradny, kam pracovníci OSPODu tak nějak více tíhnou. Snad, že tato instituce je víc zaběhlejší než instituce školního psychologa. Neudělala jsem však dobrou zkušenost s jedním ošetřujícím psychiatrem našeho žáka, kterého v podstatě fungování dítěte v reálu nezajímalo a bagatelizoval jeho slušný provoz, přes příšernou diagnózu.“

4) Jak Vás vnímá, podle Vás, veřejnost?

„Nevím. Odhadla bych, že díky medializaci čím dál lépe.“

5) Myslíte si, že Vaše funkce na škole má své opodstatnění a je pro školu důležitá?

„Rozhodně!! Mám pocit velmi smysluplné práce, která navíc velmi koresponduje s mým naturelem. Jsem samostatný praktik zaměřený na hledání funkčních řešení problémů.“

ROZHOVOR Č. 2

Jméno: Jana

Věk: 49

Doba působení na škole: 7 let

1) Jak Vás, jako školního psychologa, vnímá pedagogický sbor?

„Od začátku práce na škole prezentuji své působení jako službu dětem, učitelům a rodičům a snažím se, aby tomu tak skutečně bylo. Zpočátku jsem měla pocit, že se někteří pedagogové cítí být mou přítomností trochu ohroženi spíš z neznalosti dnes už ten pocit nemám. Dnes se cítím být plnohodnotným členem živého organismu školy, než si na mne někteří kolegové zvykli a začali s mou pomocí skutečně počítat, trvalo to asi dva roky. Zásadní je pro školního psychologa vždy postoj ředitele školy a míra jeho přesvědčení o potřebnosti psychologa na škole.“

2) Jak k Vám přistupují žáci a jejich rodiče?

„Naším společným cílem je, aby škola byla pro děti přátelské a bezpečné prostředí, zrovna tak pro jejich rodiče, rodiče vnímáme hlavně jako partnery. V kontaktu s dětmi a rodiči převažuje důvěra a otevřenost. S dětmi řeším široké spektrum problémů od hádky s kamarádkou až po domácí násilí.“

3) Jak na Vás nahlízejí pracovníci orgánu sociálně právní ochrany dětí a jiné instituce, se kterými spolupracujete?

„Nemohu odpovídat za ně, ale oboustranně se snažíme o pružnou spolupráci, opět založenou na vzájemné důvěře. Bez dobrého zázemí a spolehlivé sítě dalších spolupracovníků z terénu si lze kvalitní práci školního psychologa jen těžko představit.“

4) Jak Vás vnímá, podle Vás, veřejnost?

„Jako školní psycholog nabízím své služby jako pomoc dlouhodobého charakteru i jako krátkodobou intervenci v aktuálních krizových situacích. Nabídka této služby je pro rodiče možností, nikoliv závazkem. Dětem poskytuje jistotu neutrálního zázemí, kam se mohou obrátit se svými problémy. Škola má ve svém okolí velmi dobrý zvuk, dojíždí spousta dětí ze spádových oblastí. Bohužel kapacita školy je již zcela naplněna, při letošním zápisu budeme muset většinu přespolních odmítat.“

5) Myslíte si, že Vaše funkce na škole má své opodstatnění a je pro školu důležitá?

„Určitě vnímám svou práci jako velice smysluplnou, zvláště v dnešní době, kdy jsou některé děti pod velikým tlakem rodičů a okolí.“